

UNIVERZITA JÁNA ÁMOSA KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁRSKÉ / KOMBINOVANÉ ŠTÚDIUM

2010 – 2013

BAKALÁRSKÁ PRÁCA

Pavol Demjanič

Konflikty v rodine a ich riešenie

Praha 2013

Vedúci bakalárskej práce:

PhDr. Ernest Kováč

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2010 - 2013

BACHELOR THESIS

Pavol Demjanič

Conflicts in the family and their solutions

Praha 2013

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

PhDr. Ernest Kováč

Prehlásenie

Prehlasujem, že predložená bakalárska práca je mojím pôvodným autorským dielom, ktoré som vypracoval samostatne. Všetku literatúru a ďalšie zdroje, z ktorých som pri spracovaní čerpal, v práci riadne citujem a sú uvedené v zozname použitých zdrojov.

Súhlasím s prezenčným sprístupnením mojej práce v univerzitnej knižnici.

V Prahe dňa

Meno autora

Podakovanie

Ďakujem vedúcemu práce PhDr. Ernestovi Kováčovi za jeho čas, rady a odborné vedenie bakalárskej práce.

Anotácia

Bakalárska práca sa zaoberá témou rodiny a konfliktami, ktoré vznikajú medzi partnermi navzájom a medzi rodičmi a deťmi. Práca sa skladá z dvoch častí, z teoretickej a praktickej časti. Teoretická časť vymedzuje základné pojmy, týkajúce sa témy rodina a histórii rodiny. Ďalej pojednáva o dôvodoch konfliktov v rodinách a možných spôsoboch ich zvládnutia. V praktická časť sa venuje výskumu pomocou dotazníkov. Hlavným účelom výskumu bolo zistiť, čo je najčastejšou príčinou vzniku konfliktov medzi rodičmi a ich dospelými deťmi.

Kľúčové pojmy:

Dotazníkový výskum, konflikty v rodinách, história rodiny, rodina.

Annotation

Bachelor thesis is dealing with family and conflicts that arise between partners and between parents and children. The work consists of two parts, theoretical and practical part. The theoretical part defines the basic concepts, issues related to family history and family. Further discusses the reasons for the conflicts in families and possible ways of dealing with conflicts. The practical part handle with research using questionnaires. The main purpose of the research was to find out what is the most common cause of conflict between parents and their teenage children.

Keywords:

Conflicts in families, family, history of family, questionnaire survey.

OBSAH

ÚVOD.....	9
1. VYMEDZENIE ZÁKLADNÝCH POJMOV	11
1.1 Definícia rodiny	11
1.2 Rodina v histórii	13
1.2.1 Pravek a otázka matriarchátu	13
1.2.2 Staroveké Grécko	14
1.2.3 Staroveký Rím	15
1.2.4 Starí Slovania a rodina v stredoveku	16
1.2.5 Európsky novovek	19
1.3 Rodina v súčasnosti.....	22
2. KONFLIKTY V RODINÁCH.....	25
2.1 Dôvody vzniku konfliktov.....	27
2.1.1 Príčiny medzimanželských konfliktov	28
a) Previnenie jedného z partnerov	28
b) Konfliktné túžby	29
2.1.2 Konflikty rodičia – deti.....	29
a) Nerešpektovanie záujmov dieťaťa a jeho talentu.....	31
b) Nerovnosť medzi súrodencami	31
c) Rozvod v rodine	32
2.2 Týranie v rodinách	32
2.2.1 Týrané ženy v rodinách	33
2.2.2 Týranie detí.....	34
a) Fyzické týranie	35
b) Psychické (emocionálne) týranie dieťaťa	36
3. MOŽNOSTI RIEŠENIA KONFLIKTOV V RODINE.....	40
3.1 Rôzne spôsoby reakcie na konflikt	40
3.2 Rôzne spôsoby zvládania konfliktov v rodine	41
3.2.1 Ústupová pozícia alebo odstup.....	41
3.2.2 Dialóg	42
3.2.3 Dohovor	42
3.2.4 Rozhodnutie, prípadne súd.....	42

3.2.5 Sprostredkovanie dohody (mediácia)	43
4. METODOLÓGIA A CIEĽ VÝSKUMU	45
4.1 Charakteristika výskumnej vzorky	45
4.2 Popis metódy	45
5. VÝSKUM	46
5.1 Dôvod konfliktu – oblečenie/ účes/ make-up.....	46
5.2 Dôvod konfliktu – priateľ/priateľka.....	47
5.3 Dôvod konfliktu – večierka	49
5.4 Dôvod konfliktu – domáce práce.....	50
5.5 Dôvod konfliktu – sexuálne správanie	51
5.6 Dôvod konfliktu – Alkohol/ cigarety/ narkotiká.....	53
5.7 Dôvod konfliktu – peniaze (vreckové)	54
5.8 Dôvod konfliktu - prospech v škole	55
5.9 Dôvod konfliktu – priatelia.....	57
5.10 Dôvod konfliktu – vzťahy s ostatnými členmi rodiny	58
6. DISKUSIA.....	60
ZÁVER.....	62
ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV.....	63
ZOZNAM GRAFOV A TABULIEK.....	66
ZOZNAM PRÍLOH	70

ÚVOD

V dnešnej dobe sa považuje za čím ďalej tým bežnejšie, že rodina je plná sporov a konfliktov. Denne sa stretávame s bežnými roztržkami, hádkami či inými problémami, ktoré sa vyskytujú spravidla v takmer každej rodine. Téma bežných konfliktov je často opomínaná, dnes sa už totiž tieto situácie považujú čím ďalej viac za bežné. Je ťažké vymedziť, čo presne slovo konflikt v rodine znamená. Pre každého je tento pojem asi vysvetlením niečoho iného. Pravdou však ostáva, že dnešná doba mnoho vecí prehliada. Pre niektorých sa za konflikt považuje aj stav, keď je niektorý z členov rodiny týraný, prípadne inak poškodzovaný.

V tejto práci sa pokúsime analyzovať, dôvody vzniku konfliktov a ich možné riešenia. Bakalárska práca je rozdelená na dve časti, časť teoretickú a časť praktickú. V teoretickej časti sa pokúsime vymedziť si základné pojmy a ujasniť si, čo vlastne rodina je. Takisto nahliadneme do histórie rodiny ako takej od jej počiatku až po dnešok. Ďalej sa budeme venovať konfliktom medzi partnermi a konfliktom medzi rodičmi a deťmi. Toto bude aj obsahom prvej kapitoly tejto práce. Budeme sa snažiť podrobnejšie rozobrať to, akým spôsobom rodina vzniká, prečo vlastne vzniká a aká potreba človeka vedie k založeniu si rodiny. Keď už budeme vedieť, čo to vlastne rodina je, budeme sa môcť bližšie pozrieť aj na to, za akých okolností v tejto rodine vznikajú konflikty. Rozoberieme si dôvody vzniku konfliktov. V prvej podkapitole sa budeme venovať dôvodom, prečo vznikajú medzi manželmi konflikty. Samostatnou podkapitolou je aj časť, ktorá poukazuje na konflikty rodičov s deťmi. Toto je dnes asi najčastejšie preberanou témou v spoločnosti. Pohľad na dnešné deti a mládež je čím ďalej kritickejší a rozdiely medzi generáciami začínajú byť priepastné. Staršia generácia takmer úplne prestáva rozumieť mladšej a aj z tohto pramení práve vznik konfliktov medzi rodičmi a deťmi. Tejto téme sa budeme obšírnejšie venovať v samostatnej podkapitole. Stále častejšie sa na verejnosť dostávajú aj prípady týrania detí. Týranie nemusí byť vidieť na prvý pohľad, môže mať totiž nielen fyzickú, ale aj psychickú formu. Viac sa obom formám budeme venovať v podkapitole 2.2.1. Rovnako, ako sa objavujú prípady týraných detí, objavujú sa aj prípady týraných žien. Táto téma je veľmi obširná a existuje na ňu nespočetne veľa pohľadov, preto sme jej venovali samostatnú podkapitolu. V tretej kapitole sa budeme venovať

riešení konfliktov. Najskôr si preberieme rôzne reakcie na vzniknutý konflikt a v ďalšej časti sa bližšie pozrieme ako zvládnuť vzniknuté konflikty.

V praktickej časti bude výskum založený na dotazníku. Skupina respondentov budú tvoriť študenti 8-ročného gymnázia v Malackách vo veku od 15 do 18 rokov. Cieľom bude zistiť, čo je najčastejšou príčinou vzniku konfliktov medzi rodičmi a ich dospievajúcimi deťmi .

Verím, že práca prinesie čitateľovi bližší pohľad na danú problematiku i keď viem, že vybraná téma je tak obširná, že je nemožné ju spracovať zo všetkých uhlov pohľadu. V práci sa teda snažíme zhrnúť tie najpodstatnejšie informácie o tejto problematike a čitateľ si z práce odnesie veľa zaujímavých a možno aj užitočných poznatkov.

TEORETICKÁ ČASŤ

1. VYMEDZENIE ZÁKLADNÝCH POJMOV

1.1 Definícia rodiny

Ako je v mnohých poučkách uvádzané, rodina je základnou bunkou spoločnosti. Je to určitá sociálna skupina, ktorá je tvorená minimálne jedným rodičom a dieťaťom.

Rodina (podľa sociologickej definície) je skupina osôb (prípadne viacej skupín osôb) navzájom spätých pokrvnými zväzkami, manželstvom (alebo porovnateľným právnym vzťahom) alebo adopciou, kde dospelí členovia sú zodpovední za výchovu detí. Existuje niekoľko variant usporiadania rodiny. Základnú („nukleárnu“) rodinu tvorí muž a žena a ich deti, zatiaľ čo rozšírená rodina zahŕňa prarodičov, tety, strýkov a bratrancov. Ďalšie modely sú polygamná (obvykle patriarchálna) rodina a neúplná rodina s jedným rodičom (obvykle ženou).

Rodinu však možno zároveň i chápať ako malú skupinu osôb, ktoré sú navzájom spojené nielen manželskými a príbuzenskými, ale i inými obdobnými vzťahmi a obzvlášť spoločným spôsobom života.

Ďalšie definície opisujú rodinu prostredníctvom jej funkcií: reprodukčnej funkcie, sociálno-ekonomickej, kultúrno-výchovnej, sociálno-psychologickej a emocionálnej.

V staršej literatúre vymedzuje veľký sociologický slovník rodinu ako "pôvodnú a najdôležitejšiu spoločenskú skupinu a inštitúciu" s hlavnými funkciami reprodukcie, výchovy, socializácie a prenosov kultúrnych vzorov (Petrušek, 1996)

Novší sociologický slovník J. Jandourka definuje rodinu ako "formu dlhodobého solidárneho súžitia osôb spojených príbuzenstvom a zahrňujúcu prinajmenšom rodičov a deti."

Jozef Výrost (1998) definuje rodinu nasledovne: „Rodina je akýmsi najuniverzálnejším socializačným činiteľom, ktorý poskytuje jedincovi identifikačné vzory, zoznamuje ho s predpokladaným správaním pre mužskú a ženskú rolu. Učí jedincov reagovať žiaducim spôsobom v procese interakcie a umožňuje mu

praktické overenie získaných vedomostí v rámci rodiny. Uplatňuje sa ako regulátor správania jedinca a poskytuje mu spoločensky žiaduce normy. Pod vplyvom rodinného pôsobenia sa vytvára postoj k personálnemu okoliu, k sebe samému i spoločnosti vo všeobecnosti“.

V staršej literatúre definuje rodinu veľmi dobre Jiřina Máchová (1974), ktorá rozlišuje tieto pojmové vymedzenia rodiny:

1. *Rodina „základná“* (tiež *jadrová* či *nukleárna*) sa skladá len z otca, matky a detí, ktorí žijú pokope.
2. *„Rozšírená“ (široká) rodina* zahrňuje okrem už zmienených taktiež ďalších príbuzných, ako prarodičov, strýkov, tety, bratrancov a sesternice atď. Vcelku sa približuje pojmu príbuzenstvo.
3. *Rodina „orientačná“* je taká, v ktorej sa daný jedinec narodil.
4. *„Rozmnožujúcou“ (prokreačnou) rodinou* sa rozumie nová rodina, ktorú dvojica zakladá novým manželstvom.

Podľa Havlíka (2002) je rodina najdôležitejšou spoločenskou skupinou a inštitúciou, ktorá je základným článkom sociálnej štruktúry avšak i základnou ekonomickou jednotkou. Jej hlavnými funkciami je podľa autora reprodukcia a trvanie ľudského biologického druhu, výchova a socializácia potomstva ale i prenos kultúrnych vzorov a zachovanie kultúrneho vývoja.

Rodina je teda inštitúcia, ktorá je formovaná civilizáciou, spoločnosťou a kultúrou. Avšak slogan „Rodina je základným stavebným kameňom spoločnosti, má v každej kultúre iný význam. Vo všetkých známych spoločnostiach je však rodina hlavným činiteľom socializácie, tvorby spoločnosti z nedospelých jedincov. Rozmanitosť kultúr sa preto vyznačuje práve prístupom k výchove detí. Pri hodnotení výchovy detí je potrebné prihliadať ku kultúrnym zvyklostiam. (Matoušek, 2010)

1.2 Rodina v histórii

1.2.1 Pravek a otázka matriarchátu

Človek dnešného typu sa objavuje na našej planéte v mladšej dobe kamennej. Tento človek žil v pokrvne spriaznených skupinách a živil sa lovom a zberom. Spoločnosť týchto pravekých ľudí bola klanová a odvodzovala svoj pôvod od jedného mýtického predka.

Klan zdieľa rovnaký náboženský kult, obýva spoločné teritórium, má vnútorne i vonkajšie ekonomické väzby a uplatňuje pravidlá dovoľujúce a zakazujúce isté sobáše.

Najmenšou jednotkou všetkých známych spoločností je rodina. Pretože ju vytvorili všetky známe typy spoločnosti, predpokladáme, že existovala už v dobe kamennej. Otepľovanie klímy prebiehajúce okolo desiateho až ôsmeho tisícročia v zemiach úrodného polmesiaca okolo Stredozemného mora dovolilo ľuďom aby sa začali usadzovať na jednom mieste. Táto zmena je obvykle označovaná ako neolitická revolúcia. Nálezy z juhovýchodnej Európy a z Blízkeho východu dokazujú existenciu usadlej neolitickej kultúry, ktorá bola postavená na ženských hodnotách. Najvyšším božstvom v nej bola Veľká Matka (nazývaná v iných prameňoch Matka Zem, Matka všetkých stvorení, Pani pozemských vôd i Pani nebies, Matka vegetácie). Ženský princíp, prejavujúci sa predovšetkým rodením detí a starostlivosťou o nich, bol posvätný. Kult ženského princípu pestovali ženy – kňazky, šamanky a liečiteľky. Ženy sa špecializovali na výrobu keramiky, pradenie, tkanie a upravovanie potravín (najmä pečenie chleba). Zdrojom obživy bolo predovšetkým pestovanie plodín, ktorého sa zúčastňovali muži i ženy; lov – tradičná sféra mužov – mal len doplnkový význam. Muži mali svoje lovecké obrady, ktorých sa ženy nezúčastňovali. Táto staroveká kultúra nevedla vojny. Chýbal v nej individuálny hrdina, chýbali i veľké spoločenské rozdiely medzi ľuďmi. Hroby z tej doby sú skromné a sú si navzájom podobné. Majetok sa pravdepodobne dedil z matky na dcéru.

Kultúra žien bola postupne vyvrátená agresívnejšou bojovníckou kultúrou mužskou, ktorých nositeľmi boli kmene prichádzajúce z vnútra euroázijského kontinentu.

S postupujúcim rozvojom vojenstva, remesiel a obchodu, s diferenciáciou spoločenského postavenia podľa majetku, so vznikom štátu sa do popredia v spoločnosti, v rodine a taktiež v náboženských kultoch dostávajú muži. V tzv. civilizovaných krajinách si muži vedúce postavenie udržali až do nášho storočia. Naša kultúra je kultúrou maskulinnou, kultúrou analytickou, kultúrou zameranou na výkon, na súperenie, kultúrou agresívnou a kultúrou „ľavej mozgovej hemisféry“. (Matoušek, 2003).

1.2.2 Staroveké Grécko

V dobe predklasickej, homérskej, t.j. v 8. a 7. storočí p.n.l., bola grécka spoločnosť organizovaná podľa širokých rodov. Rod, *genos*, bol súbor rodín, ktorých muži odvodzovali svoj pôvod od spoločného predka, uctievali ho a používali jeho meno. Rod mal kráľa, ktorý bol predstaviteľom kultu a najvyšším politikom, nemal však hospodárske kompetencie. Kráľ bol taktiež najvyšším sudcom.

Na rozdiel od klasickej doby mali ženy v týchto starších dobách väčšiu voľnosť, rodina avšak bola striktno patriarchálna. Mužom sa tolerovali konkubíny, väčšinou to boli otrokyne. Ľavobožci mohli byť otcom uznaní za legitímnych potomkov, pokiaľ manželka neporodila syna. Pred svadbou sa patrilo, aby sa o dievča uchádzalo viac nápadníkov, usporiadať sa pre nich súťaže (rečnícke, spevácke, tanečné, atletické), otec dievčaťa potom z nich vybral najlepšieho. Ženích prinášal dary otcovi nevesty, ten potom dal veno dcére, ktoré dostala späť v prípade, že bola neskôr manželom zavrhnutá.

Svadba i narodenie prvého dieťaťa boli odprevádzané rituálmi, ktoré mali neutralizovať nepriaznivé sily. Verilo sa totiž, že na každej prvej veci a bytosti leží kliatba zrušiteľná obeťou. Preto sa obetovali prvé diela a niekedy i prvorodenci; posvätná prostitúcia riešila obavu z prvého sexuálneho styku. Po narodení dieťaťa ho otec prehliadol a mohol ho zavrhnúť, ak malo viditeľnú chybu. Dieťa sa pomenovalo dvakrát – piaty deň po narodení bolo prijaté do rodu, desiaty deň po narodení dostalo vlastné meno.

Grécka spoločnosť klasickej doby mužov nútila k sobášom pod hrozbou smrti alebo verejného opovrhnutia. Muž sa neženil z lásky. Ženíl sa preto, aby mal

mužského nasledovníka, ktorý by udržoval rodinný kult. Keby rodinný kult nikto neudržiaval, nemohol by byť zomretý na onom svete šťastný.

Postavenie ženy v rodine bolo podriadené. Vzdelávali sa minimálne, len doma a len v styku so ženskými členkami domácnosti. Muž pobýval doma málo, s ženou komunikoval taktiež málo, ba i žiaduci počet sexuálnych stykov s legitímnou manželkou musel mužom do poručovať zákonodarca, aby tak bolo poistené narodenie legitímneho mužského dediča. Ženy sa vydávali na konci puberty, muži okolo tridsiatky. Svadbu dohadoval otec nevesty so ženíchom, ktorý pri voľbe nevesty musel rešpektovať mienku svojho otca.

Dieťa bolo považované za plnoprávnu bytosť až v okamihu, keď dostalo meno. Chlapec dostával meno často po dedovi z otcovej strany. Potraty neboli stíhané, nenarodené deti sa netešili právnej ochrane. Dbalo sa však na práva otcov, vydatá žena si mohla nechať urobiť potrat, ale len so súhlasom svojho manžela. Odkladanie detí bolo ďalším prostriedkom regulácie veľkosti rodiny. Deti sa odkladali v košíku alebo v hlinenej nádobe na verejné miesta. Prežiť mohli iba niekoľko hodín. Nájdené dieťa sa mohlo stať otrokom toho, kto ho vychoval. Keď sa dieťaťa ujala bezdetná žena a jej muž dieťa uznal za svojho potomka, nebol potom v jeho spoločenskom postavení rozdiel oproti vlastnému dieťaťu. (Odkladali sa nielen nadpočetné a nemanželské, ale tiež deti nedonosené a choré; väčšina ich zomrela.)

Hospodár, *kyrios*, mal právo dieťa prijať alebo zavrhnúť. Pred zavedením Solónových zákonov ich mohol dať i ako zástavu pri zadlžení. *Kyrios* bol jediným zákonným zástupcom svojich detí pred súdom a inými štátnymi orgánmi – u synov do doby ich plnoletosti, u dcér do doby ich svadby (Matoušek, 2003).

1.2.3 Staroveký Rím

Rodinu si vo svojich ranných dejinách Rimania cenili natoľko, že ju prehlásili základnú jednotku spoločnosti.

Staré rímske právo rozlišovalo dva druhy sobášov. Pri tzv. *prísnom sobáši* prechádzala nevesta z otcovej starostlivosti do manželovej starostlivosti. *Voľné sobáše* ponechávali ženu v otcovej starostlivosti, so všetkými majetkovými, dedičskými a inými právnymi následkami.

Súčasne s krízou rímskej republiky sa dostáva do krízy i rímska rodina. Už dve storočia predtým sa dajú zaznamenať náznaky meniaceho sa postavenia žien. Nemajetné ženy mohli podľa zachovaných nápisov na náhrobkoch pracovať ako šičky, pôrodné babice, dojky, kaderničky, pisárky, sekretárky, vychovávateľky, obchodníčky a dokonca i ako lekárky. (V novovekej Európe bolo ženám lekárske vzdelanie sprístupnené až na konci 19. storočia.) V Ríme ženy nepracovali nikdy v oblasti práva a povolanie bankára im bolo znemožnené zákonným ustanovením. Majetné ženy mohli spravovať svoj vlastný majetok, zamestnávali pre tento účel zvláštneho správcu, *procuratora*. Na rozdiel od žien v klasickom Grécku sa rímske ženy presadzovali i v politickom živote.

Súčasne s nástupom cisárstva (v prvých desaťročiach nášho letopočtu) zanikajú staré formy uzatvárania manželstva. Prísne manželstvo v tej dobe znamenalo už len príslušnosť ženy k náboženskému kultu mužovej rodiny. Cisári sa snažili riešiť „pustnutie mravov“ novou legislatívou na posilnenie tradičných rodinných pút. Mužom z najvyšších spoločenských vrstiev (ktorí boli zdecimovaný občianskymi vojnami) sa udeľovalo za povinnosť uzavrieť sobáš. Iný zákon zvýhodňoval rodiny s viac deťmi, ďalší bol zameraný proti cudzoložstvu. Účinok týchto zákonov bol nepatrný, nestúpol ani počet sobášov, ani počet detí.

Portrét vzdelanej, verejne činnej ženy nájdeme u rímskych autorov, napríklad u Gaia Crispa, ktorý so zmesou obdivu a rozhorčenia opisuje istú Semproniu, účastníčku spiknutia proti Catilinovi. V celkom rovnakom duchu opisuje osvietený anglický historik Gibbon manželku cisára Severa.

Ak by sme chceli písať dejiny ženskej emancipácie tak, aby boli historicky podložené, museli by sme ich začať starovekým Rómom. Mužská reakcia na slobodomyselné prejavy žien bola ostrá; keď nepomohli pokuty, boli i ženy z najvznešenejších rodín poslané do vyhnanstva, aby nedávali zlý príklad. Taktiež rozvodov bolo v starom Ríme oveľa viac ako v Grécku, po právnej stránke boli ľahké. Patríciovci sa ženili predovšetkým podľa svojich politických záujmov, zotrúvali v manželstve krátku dobu a mali málo potomkov (Matoušek, 2003).

1.2.4 Starí Slovania a rodina v stredoveku

Po páde starovekého rímskeho impéria sa nové formy organizácie európskej spoločnosti objavili najprv vo francúzskych a nemeckých štátnych

útvarech. Odtiaľ sa šíril vplyv karolínskej a otonskej ríše do zvyšku Európy, ktorá sa zbavovala pohanského „barbarstva“ v prospech kresťanského svetonázoru a myšlienky univerzálnej Svätej ríše rímskej, ktorá mala byť zmluvou medzi najsilnejším panovníkom (cisárom) a pápežom.

Je veľmi ťažké dopátrať sa toho, ako vyzerala európska alebo slovanská rodina v rannom stredoveku. O Slovanoch vieme, že po príchodu na naše územie (okolo 5. storočia n.l.) žili v malých dedinách a hradiskách chránenými drevenými palisádami. Zaoberali sa poľnohospodárstvom a striedali obrábané plochy po ich vyčerpaní. Slovanská rodina bola patriarchálna. V pohanskej dobe mohli mať významní muži viac žien. Mnohoženstvo bolo tolerované mnohými staršími spoločnosťami, bolo však vo všetkých výsadou bohatých a mocných.

U východných Slovanov je spoľahlivo dokázané súžitie ženy s viacerými mužmi, najmä bratov s jednou ženou. Je dokázané taktiež tzv. snachočtetstvo (?), čiže sobáš vykonaný otcom ženícha v zastúpení, sexuálne konzumovaný taktiež otcom ženícha, a to až do doby synovej dospelosti. Existujú i správy o jarných oslavách plodivých síl prírody, počas ktorých boli sexuálne styky dovolené každému s každým.

Naši pohanskí predkovia nevyžadovali od neviest panenstvo. Podľa niektorých náznakov v dobových prameňoch sa považovalo dokonca za znak neatraktívnosti dievčaťa. Sobáše dohadovali otcovia neviest, ktorí dostali sa dievča tzv. zásnubný dar. Po sobáši sa od ženy vernosť naopak striktnie vyžadovala. Cudzoložstvo s vydatou ženou mohlo byť potrestané i smrťou, znetvorením pohlavných orgánov alebo predajom do otroctva. Slobodnú ženu však ženatý muž milovať mohol – mohol ju zaradiť medzi svoje manželky alebo konkubíny.

Stredoveká spoločnosť bola agrárna spoločnosť. Pestovanie poľnohospodárskych plodín (najmä obilia) malo pre túto spoločnosť oveľa väčší hospodársky význam než remeslá a chov dobytky. Stredoveká spoločnosť žila vo veľkej existenčnej neistote, často na pokraji hladu. Veľakrát zápasila s epidémiami chorôb (najmä moru), ktoré ničili podstatnú časť obyvateľov, často sa viedli vojny bezohľadne drancujúc krajinu.

Neskoršia, rozvinutá, kresťanstvom preniknutá stredoveká spoločnosť bola stavovskou spoločnosťou. Každý zo stavu mal iný životný štýl, pre každý platili iné

právne normy (právo sa dokonca líšilo podľa miesta, kde bolo uplatňované, i v rámci jednej krajiny), každý stav mal taktiež špecifický typ rodiny. Najvyšším stavom bola šľachta, zvláštnym stavom boli duchovní, stav tvorili v neskorom stredoveku kupci a mešťania. Stavom boli taktiež dedinčania. Dedinčania, predstavujúci úplnú väčšinu obyvateľstva, sa delili na slobodných občanov (ktorých bolo málo) a poddaných.

Stredoveká šľachta mala za svoj vzor juhofrancúzske rytierstvo. K tomuto životnému štýlu patrila kult osobnej statočnosti, kult viery prejavovaný ochotou ku krížovým výpravám na ich obranu a taktiež kult platonicky zbožňovanej dámy, ktorý však nebol spojený so zakladaním rodiny. O vhodnosti určitého sobášu rozhodovali dynastické a územné záujmy rodiny, resp. toho ich predstaviteľa, ktorý mal v rodine najväčšiu moc. Meštianstvo zase obdivovalo nemecký patriciát, prenikajúci k nám s rozvojom obchodu, ťažby nerastných surovín (najmä striebra) a kvalifikovaných remesiel. I meštianske rodiny boli zakladané podľa majetkových záujmov širokej rodiny, ovládané jedným mužom.

Až v 13. storočí u nás prechádza neskorá stredoveká spoločnosť na peňažné hospodárstvo, predtým sa hodnoty menili formou naturálií. Historicky len krátko predtým k nám prichádza tzv. nemecké právo, ktoré na rozdiel od starého práva umožňovalo roľníkom dediť pozemky, na ktorých hospodárili, dispozičné právo však zostávalo naďalej v rukách vrchnosti. Sloboda pohybu dedinského obyvateľstva bola viazaná na súhlas vrchnosti a taktiež sobáše poddaných povoľovala vrchnosť. Súhlas vrchnosti so sobášom poddaných odstránil u nás až Patent o zrušení nevoľníctva vydaný Jozefom II. v roku 1781.

Rodina je v stredoveku inštitúciou bez ktorej mohol jednotliviec existovať len ťažko. Bez príslušnosti k feudálnemu pánovi a bez príslušnosti k rodine nemal v spoločnosti miesto. Len v mestách mohli ľudia žijúci na okraji spoločnosti prežívať bez zázemia vlastnej alebo cudzej rodiny. Stredoveká rodina je rozsiahla, patriarchálna alebo kmeňová. Pod vedením hlavy rodiny jednotlivcov potlačuje, vnucuje im vlastníctvo, zodpovednosť, kolektívnu činnosť.

V stredoveku je bežné súžitie viacej rodín. Troj- alebo štvorgeneračná rodina je však vzácnosťou vzhľadom k nízkemu priemernému veku ľudí. Dedinské rodiny sú väčšie, v mestách majú veľkú rodinu len najmajetnejší ľudia. Spoločne s rodinou žijú pracovníci, učni a tovariši. V mestách boli sobáše mužov odkladané

do doby, kedy sa muž stal ekonomicky sebestačným. Oproti tomu na dedine sa muži ženili skoro, aby rodinu obohatili o pracovné sily čo najskôr. Príbuzenstvo je v tej dobe mocným putom medzi ľuďmi, podobne ako v predchádzajúcich dobách a rozdielne od industriálnej spoločnosti.

Detstvo bolo v stredoveku krátke, zhruba do 8 rokov. Potom sa dieťa stalo v jednom okamihu dospelou osobou. V tú dobu začalo dieťa buď pracovať v poľnohospodárstve, alebo šlo do učenia, obvykle mimo domov. Dieťa, ktoré tak z domova odišlo, už nemuselo svojich rodičov nikdy uvidieť, pretože umierali veľmi skoro, ženy často pri pôrode. Časté boli i druhé sobáše ovdovelých s príbuzným zomrelého, čím veľké rodiny zaceľovali straty.

Stredoveká rodina je teda v mnohom podobná antickej rodine. Trvá vedúce postavenie mužov a podriadená rola žien, vysoká oddelenosť mužskej a ženskej roli, necitlivosť voči nenarodeným alebo čerstvo narodeným deťom, viazanosť rodiny na majetok (dom, hospodárstvo). Rodina je nielen spoločenskou jednotkou, je i výrobnou jednotkou a výchovnou inštitúciou (Matoušek, 2003).

1.2.5 Európsky novovek

Ešte pred buržoaznými revolúciami dávajú niektorí európski myslitelia najavo do tej doby takmer neexistujúci záujem o rodinu a žiadajú, aby ju štátna moc (panovník) posilnila. Odsudzujú jednak stále pokračujúce odkladanie detí do sirotincov, jednak odosielanie malých detí do učenia do cudzích rodín, prípadne do zle vedených internátnych škôl. Koncom 18.storočia vystupuje Robert Malthus so svojou víziou preľudnenej Zeme a obmedzených zdrojov obživy, z ktorej vyplývala požiadavka obmedzenia počtu detí v rodinách. Ten sa, i pod vplyvom iných činiteľov, začal v priemyselne vyspelých zemiach postupne uskutočňovať. Revolúcie, ktoré bojovali za občiansku rovnosť, nemohli obísť občianske práva žien. Proces ženskej emancipácie začal fakticky dlho predtým, než bol feministickým hnutím za prvej Francúzskej revolúcie deklarovaný. Už v renesančnej dobe boli ženám zo stredných vrstiev dostupné niektoré povolania, o ktoré muži prejavovali malý záujem. Predávali v drobnom plátne, obchodovali na trhoch, šili a predávali pančuchy, rukávce a okružie a iné odevné časti a tkali.

Hnutie za ženskú emancipáciu formulovalo svoje ciele najprv vo Francúzsku a v Anglicku. V roku 1791 vydáva v Paríži Olympia de Bourges spis

Práva ženy a občianky považovaný za prvú artikuláciu vznikajúceho feminizmu. Žiada sa v ňom úplná rovnosť mužov a žien pred zákonom a mimo iného i práva na celkom slobodnú voľbu manželského partnera, určenú len citovou náklonnosťou.

Patriarchálna rodina sa od tohto momentu začala rozpadáť. Do tej doby bola rodina, najmä na dedine, otvorená voči komunite. Jednanie jej členov bolo pod verejnou kontrolou, užívali len málo súkromia. Citové potreby členov rodiny boli plne podriadené hospodárskym záujmom. Pred rokom 1800 bola erotická zamilovanosť výsadou šľachty. V stredoveku ju i šľachta pestovala len platonicky a oddelene od manželstva. Ešte dlho v novoveku bola erotická zamilovanosť u ľudí nižšieho pôvodu považovaná teológmi a moralistami za chorobu. Postoj, ktorý od staroveku pohoršoval sa po roku 1800 n.l. stáva normou. Normou nepriamo podporovanou zosvetšňovaním spoločnosti, umelecky propagovanou a v tej dobe vznikajúcim romantizmom, normou umožnenou vzostup stredných stavov, rozvojom továrni výroby a trhov.

Novoveké industrializácia preniesla pracovné miesto z rodiny do továrne a sústredila obyvateľov do miest. Ani poľnohospodárstvo nemohlo ostať pri rodinných farmách, väčšie farmy koncentrovali väčší počet pracovníkov. Zavedenie povinnej školskej dochádzky odvieďlo deti na väčšiu časť dňa z rodín. Na prelome 19. a 20.storočia začali pracovať v priemysle ženy, niekedy i deti. Tým sa stala domáca práca pre ženu príťažou, nemala totiž na trhu práce žiadnu hodnotu, izolovala ženu od spoločenského diania a bránila jej v prirodzenom spojení s prírodnými dejmi, ktoré žena mala na dedinskej usadlosti. Na trhu práce žena mala a doposiaľ má horšie postavenie než muž. Väčšie pracovné zaťaženie žien, ktoré nebolo kompenzované žiadnymi výhodami, viedlo k väčšiemu tlaku ženských hnutí na zrovnoprávnenie žien a taktiež v rodinách vyvolávalo väčšie napätie.

Muž prestal byť jediným živiteľom rodiny. Rodina stratila pevný spoločenský status daný povoláním svojho prednostu. Prestíž muža v rodine začala klesať. Vo verejnom priestore začal proces zmazávania rozdielov medzi mužmi a ženami. Svadby prestali byť určované inými záujmami než prianím snúbencov žiť spoločne. Súhlas rodičov so svadbami sa stal dodatočným a formálnym. Väčšia spoločenská mobilita, ktorú priniesla industrializácia, išla ruka v ruke s väčšou

priestorovou mobilitou. Ako sa spoločnosť stávala bohatšou, stierali sa skoršie strmé rozdiely medzi vrstvami a triedami. Rozvinutá industriálna spoločnosť je stále menej hierarchická, viac ako pyramídou je dnes priestorom pre ekonomickú a informačnú zmenu. Ľuďom záleží hlavne na tom, či sú vnútri alebo vonku tohto priestoru.

V európskych krajinách sa populačné správanie zmenilo na konci 19.storočia, keď manželia opustili model rodiny s veľa deťmi a prešli k regulovanej reprodukcií, ktorej ideálom a súčasne častým výsledkom boli dve deti v rodine. Moderná doba ľudí oslobodila od starých väzieb na spoločenskú triedu i na miestnu komunitu, nie sú už podriadení vrchnosti ani cirkvi. Daňou za toto oslobodenie je rozčlenenie ľudského života do málo súvisiacich sfér riadených byrokratickými aparátmi novodobého štátu. V každej sfére je predpísaná iná rola. Predindustriálna spoločnosť sa preto niektorým kritikom súčasnosti javí ako stratený raj jednoty rolí a činností. Je nesporné, že rodine industriálnej doby sa dnešné štátne a iné inštitúcie miešajú do stále sa zmenšujúcich kompetencií.

Svoju výchovnú funkciu si dnes rodina podržala len voči najmenším deťom. V nej sa zdá nezastupiteľná. Inak je rodina miestom uspokojovania (a frustrácie) citových potrieb, miestom prerozdelenia ekonomických hodnôt, miestom konzumácie a rekreácie. Nová doba posilnila význam rodiny ako útočiska pred verejným svetom. Rodina je viac ako inokedy protiváhou verejného priestoru - rodina dáva možnosť iného než konzumného postoja. Rodinné väzby sú v istom zmysle nezrušiteľné a nezameniteľné. Rodina je spoločenstvo, ktoré dáva príležitosť k uplatneniu trvalých hodnôt – protiľahlých konzumnému toku od veci k veci, od miesta k miestu, od osoby k osobe.

Najcennejším statkom, ktorý dnes rodina deťom odovzdáva, už nie je majetok, ale vzdelanie. Svoju úlohu sprostredkovateľa kultúrnych hodnôt tým rodina vykonáva len nepriamo, voľbou školy. V ostatných prípadoch ju vykonáva v konkurencii s masovými komunikačnými prostriedkami. (V tzv. vyspelých štátoch trávia niektoré deti viacej času pred televíznou obrazovkou než priamou komunikáciou s rodičmi).

Pre postindustriálnu spoločnosť našej doby sú príznačné tieto trendy týkajúce sa rodiny:

- Tendencia odkladať sobáše a rodenie detí na čo najneskôr
- Tendencia vo väčšej miere zakladať rodinu neformálne, bez legálneho sobášu
- Zvyšovanie rozvodovosti
- Pokles ochoty ľudí po rozvodu vstupovať do ďalšieho zväzku a mať ďalšie deti
- Tendencia obmedzovať počet detí v rodine, prípadne nemať deti vôbec
- Predlžovanie doby, počas ktorej žijú deti a rodičia spolu (platí pre Európu, nie však pre USA)

Takmer všetky tieto trendy ukazujúce na silnejúce presadzovanie individuálnych záujmov nad rodinnými záujmami. Prorodinné spoločenské pohyby pozorovateľné v postsocialistických krajinách, determinované hospodárskymi ťažkosťami a reformami (vznik rodinných podnikov a rodinných fariem), sú tendenciami okrajovými, ktoré vývoj k vyspelej postindustriálnej spoločnosti skoro zvráti.

Popísané tendencie boli prvýkrát výraznejšie zaznamenané demografmi v tridsiatich rokoch nášho storočia. Druhou svetovou vojnou boli oslabení a znovu sa prejavili v šesťdesiatych rokoch. 70.roky tento vývoj prudko akcelerovali. Sobášnosť i pôrodnosť nevidane poklesli, rodiny sa začali zmenšovať, stále viac detí nežije spolu so svojím biologickým otcom. Najčastejšie uvádzané vysvetľujúce hypotézy udávajú ako príčinu pokračujúce emancipačné hnutie žien, väčšiu ekonomickú a spoločenskú aktivitu žien (ktorá je v konflikte s ich materskou úlohou) a konečne i dostupnosť interrupcií.

Zdalo sa, že feministické hnutie vyvrcholilo v sedemdesiatych rokoch nášho storočia, i keď ku konečnému vyrovnaní ešte nedošlo. I v najvyspelejších krajinách zaujímajú stále väčšinu vplyvných spoločenských pozícií muži a ženy sú za rovnaký pracovný výkon stále horšie platené ako muži (Matoušek, 2003).

1.3 Rodina v súčasnosti

Konvenčná predstava o úplnej dvoj alebo viacgeneračnej rodine je ideálom, ktorý odpovedá končiacej industriálnej dobe. Počet rodín, ktoré tvorí žena

v domácnosti, muž zarábajúci peniaze a ich deti, v moderných západných štátoch stále klesá.

Žijeme na počiatku nového typu civilizácie, tzv. tretej vlny, vyvolanej prudkým rozvojom nových technológií, najmä informačných. Rodiny „tretej vlny“ už nie sú zakladané kvôli deťom, ale rodinami, v ktorých sú na prvom mieste individuálne záujmy dospelých osôb. Tieto rodiny sú v porovnaní s rodinami „druhej vlny“ (čo bola civilizácia miest a továrni) menej stabilné a fragmentárne.

Podobu súčasnej západoeurópskej rodiny ovplyvňuje najmä:

- Kulminujúce hnutia za emancipáciu žien (ktorému viac než ideologické proklamácie pomohli posledné dve vojny, nútiace ženy vstúpiť na trh práce)
- Nevídaný spoločenský blahobyť
- Postmoderná svetonázorová klíma

Role muža a ženy sa vo verejnej sfére vyrovnávajú, zato doma muž prestáva byť vidieť. Stáva sa jedným z dvoch živiteľov rodiny, ktorý nie je príliš ochotný zastávať nutné práce okolo detí a domácnosti. Vďaka prežívajúcim tradíciám a predsudkom sa ale na druhej strane hocčo nárokuje. Lenže emancipovaná žena je oveľa menej než ženy v minulých storočiach ochotná tieto nároky plniť. Žena je dnes schopná nielen sa sama živiť, sama vychovávať dieťa, má dokonca možnosť sama, len s asistenciou zdravotníkov, otehotnieť. Úloha mužov v západnej rodine je čím ďalej nejasnejšia, mužove postavenie v rodine je čím ďalej neistejšie.

Iným zdrojom oprávnených obáv je slabnúca väzba medzi rodičovstvom a partnerstvom, príznačná pre modernú spoločnosť. Deti vychovávané len jedným z rodičov (vo väčšine prípadov matkou) majú horšie výsledky v škole, viac zdravotných a psychických problémov a taktiež viacej stretov so zákonom než deti porovnateľnej socioekonomickej vrstvy, ktoré vyrastajú s oboma rodičmi.

Ďalším výrazným znakom postindustriálnej rodiny je pokračujúce predávanie skorších zodpovedností rodiny (ako sú výchova, vzdelávanie, starostlivosť o chorých, hendikepovaných a starých ľudí) štátu, ktoré začalo už v industriálnej dobe. Budúci štát s hypertrofovanou sociálnou starosťou

o jednotlivca by mohol byť svojimi občanmi vnímaný ako akási obrovská náhradná rodina.

Inou náhradnou veľkou rodinou človeka našej doby by mohol byť kolektív ľudí zamestnaných v jednej firme. Lenže obe náhrady – ani štát, ani podnik – nemôžu nikdy nahrádzať rodinu dokonalo, môžu nanajvýš preberať niektoré jej fragmentárne funkcie.

Vznikajú nové typy rodiny, ktoré sú fragmentmi tradičnej viacgeneračnej rodiny. Napríklad:

- Rodiny zložené z jedného dieťaťa a jedného rodiča, čo by mohol byť častejšie než doteraz taktiež otec
- Rodiny zložené z dvoch homosexuálnych „rodičov“, pričom biologickým rodičom je jeden z nich
- Rodiny s niekoľko deťmi z rôznych manželstiev, dnes už ostatne dosť rozšírenou
- Rodiny, v ktorých sa o deti budú starať len prarodičia a rodičia budú celkom pohltení pracovnou kariérou
- Trojgeneračné rodinu, v ktorej bude z každej generácie len jeden člen a pod.

Tieto nové formy rodiny kladú nepochybne na dospelých i na deti nové nároky. Vo všetkých typoch rodiny ale presvitá tradičný pravzor s odlišenými rolami rodičov. Tento univerzálny vzorec je natoľko silný, že i dve spolu žijúce homosexuálne ženy tlačí do polarity tradičnej mužskej roli a tradičnej roli ženskej (Matoušek, 2003).

2. KONFLIKTY V RODINÁCH

Konflikt (z lat. *confligó, conflictum*) je zrážka či stretnutie dvoch alebo niekoľko nezlučiteľných stanovísk či nezmieriteľných strán, ktoré sa nechcú alebo nemôžu dohodnúť. Je to stretnutie dvoch alebo viacerých, do určitej miery sa vylučujúcich alebo protichodných snáh, síl, potrieb, záujmov, citov, hodnôt alebo tendencií.

ABZ SLOVNIK CUDZICH SLOV. *Definícia konfliktu*. [online] 2013. [cit. 2013-03-10]. Dostupný z WWW: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/conflictus-lat>.

Křivohlavý (2008) dáva do pozornosti, že slovo „konflikt“ existuje v takmer rovnakej podobe vo všetkých európskych jazykoch. V úplne rovnakom pravopisnom tvare tak existuje nielen v češtine ale aj v slovenčine, poľštine, bulharčine, ukrajinčine, ruštine, nemčine, švédčine, dánštine, nórštine a pod. Pôvodnému výrazu v latinčine sú však blízke aj iné jazyky: anglicky, rumunsky, holandsky a pod. Konflikt však neznamena, že je niečo „zlé“ vo vzťahu. Znamená to jednoducho, že pre obe strany sú tu rozdiely v túžbach, hodnotách, vnímaní alebo viere, ktoré potrebujú byť objasnené, prediskutované a vyriešené (Pickhardt, 2009).

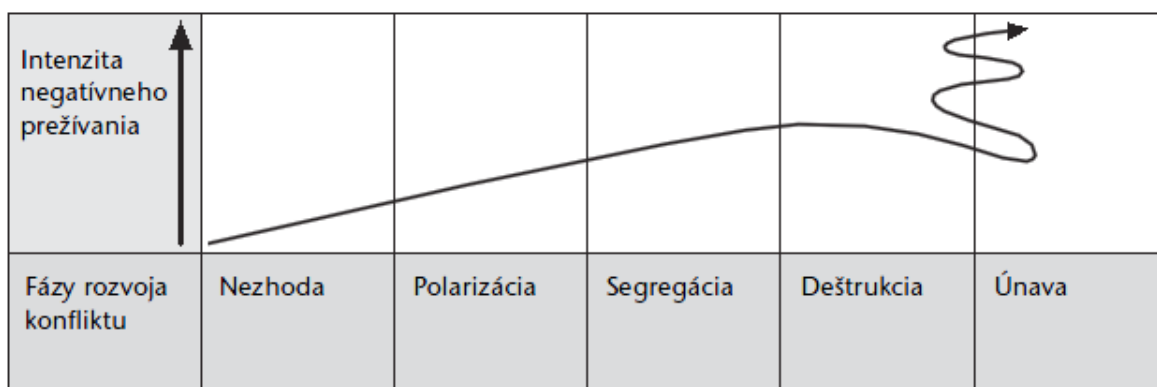
S konfliktami sa môžeme stretnúť takmer všade a sú prítomné aj v rodinách. O dôležitosti tejto témy svedčí aj fakt, že s touto témou sa zaoberajú viacerí autori.

Vývoj konfliktu veľmi dobre popisuje Ondrušek a kol. (2004), pričom konflikt vnímajú ako proces, ktorý má rôzne stupne. Je to päť fáz, ktoré môžeme veľmi dobre sledovať aj pri hádkach v rodinách (Obr. 1):

1. Fáza iniciačná – prejavuje sa nezhodou a nesúladosť. Postoje účastníkov konfliktu sa posúvajú hore-dolu na škále spolupráca – súperenie. Vidno tu aj snahu presadiť sa, aj snahu hľadať spoločné riešenia. Účastníci konfliktu majú kontrolu nad konfliktom a obyčajne viac alebo menej aj nad svojím vlastným správaním.

2. Fáza polaritná – ide v nej o smerovanie k polaritám, akoby opačným stanoviskám ako má druhá strana. Sporiace strany hľadajú argumenty ako sa presadiť, kooperatívny postoj sa vytráca, zostáva len súperenie a snaha vyhrať. Dochádza tu k tzv. skreslenému alebo pokrútenému negatívnemu mysleniu, keď si iracionálne zdôvodňujeme naše neprimerané správanie, hľadáme argumenty, ktoré podporujú naše útočné postoje, využívame neférové kroky, aby sme potvrdili svoju pravdu a presadili sa. Konflikt sa rozširuje a zahŕňujeme doň aj veci a osoby, ktoré s ním nesúvisia, v duchu zásady každý argument je dobrý, pokiaľ je v náš prospech. Konflikt úplne pohltí súperiace strany.
3. Segregačná fáza – typická potreba nestýkať sa s druhou stranou, vzniká zreteľná hranica. Dieťa neodpovedá svojim rodičom a snaží sa čo najviac vyhýbať styku s nimi. Emócie dominujú, od veľkej emočnej angažovanosti v predchádzajúcej fáze (hnev, pohoršenie, úzkosť, absolútny údiv, pobúrenie a pod.) sa v tejto fáze menia skôr na pohrdanie, znechutenie, odpor. V tejto fáze ľudia majú často „plné zuby“ konfliktu, boja sa však „straty vlastnej tváre“, nevidia možnosť ako opustiť boj dôstojne. Riziko porazenia je horšie ako dlhodobé napätie.
4. Kruciálna fáza – fáza iste deštrukcie, charakterizuje ju iracionálne rozhodnutie, odhodlanie ublížiť druhej strane. Z hľadiska prežívania ide o silné afektívne stavy vyvolané potrebou odplaty, pomsty ale aj o pocity poníženia, úzkosti, sklamania, smútku a bolesti, ktoré vyústia do deštruktívneho správania.
5. Fáza únavy – nasleduje po vyhrotení konfliktu. Je charakteristická sklamaním, vyčerpaním ale aj potrebou odplaty a pomsty. Kým v štvrtej fáze konflikt kulminuje, má najväčšiu intenzitu, v piatej fáze sme unavení, konflikt je namáhavý, chceme mať len pokoj. Ak však druhá strana zareaguje útočne, máme tendenciu „chytiť sa“ a prijať deštruktívny podnet. Potom sa často stáva, že prechádzame z fázy deštruktívnej do fázy únavy, z únavy do deštrukcie a takto to môže trvať celé roky, vtedy hovoríme o fixovaní konfliktu, je to potom tzv. devastujúci konflikt (Obr. 2). V rodinách sa vyskytuje skôr medzi partnermi navzájom a nie medzi deťmi a ich rodičmi.

Obr. 1: Fázy vývoja konfliktu

Zdroj: ONDRUŠEK, D. – LABÁTH, V. – TORDOVÁ, Z. *Konflikt, zmierovanie, zmierovacie rady*. Partners for democratic Change Slovakia, o. z. ISBN 80-968934-7-5

Na vyššie uvedenom obrázku vidíme, že negatívne prežívanie stúpa počas všetkých štyroch fáz rozvoja konfliktu. Situácia je stále horšia. V piatej fáze negatívne emócie mierne klesajú (Obr.1). Ak sa však objaví deštruktívny podnet, často sa vraciame späť do fázy deštrukcie (Obr. 2).

Obr. 2: Devastujúci konflikt

Zdroj: ONDRUŠEK, D. – LABÁTH, V. – TORDOVÁ, Z. *Konflikt, zmierovanie, zmierovacie rady*. Partners for democratic Change Slovakia, o. z. ISBN 80-968934-7-5

2.1 Dôvody vzniku konfliktov

Konflikty len zriedkakedy vznikajú bez príčiny a neočakávane. Môžu prepuknúť náhle, ale vo väčšine prípadov majú svoju dlhšiu históriu. Najčastejšie príčiny konfliktov sú nasledovné:

- nepochopenie, nedorozumenie
- nečestnosť (nehovoríme si pravdu a skôr či neskôr sa objaví konflikt)
- polopravdy, nevy povedané pravdy (so svojou pravdou zostáva jedna strana osamotená a tým jej vzniká nárok cítiť sa dotknutou, urazenou)
- nedbalosť (nedodržanie slova, zodpovednosti)
- zámer (je to najsilnejší zdroj pre vznik aj riešenie konfliktov; ak je mojím zámerom nepochopenie druhého alebo poškodenie tak konflikt zaručene vznikne)
- rozdielne názory, presvedčenie bez akceptácie druhého (dospievajúca dcéra si myslí, že rodičia by ju nemali kontrolovať, rodičia naopak potlačia takýto názor bez toho, aby prejavili snahu pochopiť svoju dcéru čo ju vedie k takémuto názoru)
- nevytvorenie hraníc (čo chceme, čo nechceme, čo potrebujeme a čo si neželáme od druhých; ak to neurobíme stále nám budú tieto hranice porušovať)
- nezvládnutie konfliktu (konfliktu sa vyhýbame alebo nie sme ochotní ho riešiť, často potom reagujeme emocionálne, z hnevu alebo zo strachu a preto útočíme alebo bránime sa)
- strach je zdrojom mnohých konfliktov (nájdeme ho za nečestnosťou, nedbalosťou, nevytvorením osobných hraníc)
- skryté očakávania – vedomé aj nevedomé.

VYVLASTENIE.SK *Konflikty v živote človeka*. [online] 2013. [cit. 2013-03-04]. Dostupný z WWW: <http://www.vyvlastnenie.sk/predpisy/zakon-o-mediacii/mediacia-informacie-a-priklady/konflikty-v-zivote-cloveka/>.

2.1.1 Príčiny medzimanželských konfliktov

Medzi dve najbežnejšie príčiny manželských konfliktov patria:

a) *Previnenie jedného z partnerov*

V tomto jednoduchom scenári je jeden vinník. Nieкто urobil niečo zlé. Jeden z manželov sa previnil proti tomu druhému. Ide o skutočný priestupok a nie vymyslený. Oblasť, ktorých sa môže priestupok týkať je viacero. Ako príklad môžeme uviesť: sexuálny hriech a nevera jedného z partnerov, výbuch zlosti, strata sebakontroly, netrpezlivosť, kritické postoje, odsudzovanie, nekontrolované míňanie rodinných peňazí, klamanie alebo podvod, ponižovanie, žiarlivosť a domýšľavosť, alkoholizmus a iné.

b) Konfliktné túžby

Ide o protichodné túžby partnerov ako napríklad: jedna osoba má rada dobrodružné filmy a druhá romantické komédie, jeden chce míňať peniaze na dom, druhý chce šoriť pre budúcnosť, jeden chce ísť do spoločnosti, ten druhý chce zostať doma, jeden chce viac detí, ten druhý už nechce žiadne a pod. Všade, kde sú dvaja ľudia, tam sú prítomné aj konfliktné túžby. Je to jedna z vecí, ktorá je podstatou vzťahu. Dvaja odlišní ľudia, dve odlišné pohavy (Cloud a Townsend, 2007).

2.1.2 Konflikty rodičia – deti

Konflikt je nevyhnutný vo všetkých fázach života. Miera konfliktov vo vzťahoch vzrastá od strednej adolescencie a zaniká v neskoršej adolescencii. Je veľmi dobre zdokumentované, že dospievanie je vývojové obdobie ústredné pre učenie sa celoživotných zručností pre začatie a udržiavanie vzťahov. Preto môže získanie deštruktívnych schopností konfliktov mať nepriaznivé dôsledky pre budúce vzťahy. Nedostatok zručností riešenia konfliktov vedie k negatívnym a škodlivým konfliktom vo vzťahoch (Çiftçi a kol. 2008).

Konflikty medzi deťmi a ich rodičmi často úzko súvisia so spôsobom výchovy dieťaťa v rodine. Dieťa nemusí byť vždy stotožnené so štýlom výchovy najmä ak v iných rodinách vidí úplne odlišné situácie a vzory.

Pomerne často sa v rodinách vyskytuje autoritatívna výchova, v ktorej rodič vždy a vo všetkom uplatňuje výhradne svoje názory, spôsobuje často konflikty medzi rodičmi a deťmi a takto vychovávané dieťa sa v kolektíve spolužiakov prejavuje agresívne alebo opačne - pasívne.

Zvláštnym druhom autoritatívnej výchovy je nekompromisná rodinná výchova, ktorá spočíva v kategoricky stanovených požiadavkách, bez výnimky.

Vrcholným typom nekompromisnej výchovy je brutálna výchova, ktorá jednostranne negatívne hodnotí školské výsledky dieťaťa a používa často aj bezohľadné výchovné metódy.

Iným typom je ambiciózna výchova, vychádzajúca z velikášstva rodičov, z nereálnych cieľov a úloh pre dieťa, ktoré mu spôsobujú stav úzkosti.

Opakom autoritatívnej výchovy je liberálna výchova, kde je dieťa stredobodom pozornosti, rozhoduje o významných veciach, často sú rodičia v pozícii podriadených a plnia príkazy detí. Takáto výchova spôsobuje utváranie negatívnych čŕt, ako sú sebeckosť, povýšenosť, neprispôobilosť.

Zvláštnym druhom liberálnej výchovy je merkantilná výchova, v ktorej je dieťa neustále bez dôvodu a jednostranne odmeňované. Dieťa si nevie vážiť hodnoty, stáva sa prospechárom.

Špecifickým druhom liberálnej výchovy je kverulantská výchova. Pod vplyvom domnienky rodičov, že ich dieťaťu sa krivdí, že sa naň kladú v škole príliš vysoké požiadavky v porovnaní s inými deťmi, a pod vplyvom neustálych protestov rodičov má dieťa negatívny postoj k učiteľom, znižuje sa u neho pocit zodpovednosti za výsledky svojej práce v škole a osvojuje si alibistické postoje, za svoj neúspech obviňuje iných.

Výchova, v ktorej dochádza k nedostatočnému podnecovaniu dieťaťa, sa nazýva demobilizujúca. Rodičia presvedčajú dieťa - žiaka, že mu stačí aj nižšie vzdelanie, a pritom môže mať vyšší plat.

Najvhodnejším typom je demokratická výchova, v ktorej sa popri náročnosti prejavuje aj úcta k osobnosti dieťaťa, primerane sa v nej spája láska s prísnosťou, ktorá utvára v rodine atmosféru vzájomnej dôvery a túžby po komunikácii. Primerane sa v nej oceňujú sily a možnosti dieťaťa, rešpektujú sa jeho vekové a individuálne osobitosti. Výchova smeruje k rozvoju zdravého sebavedomia, sebakritickosti, samostatnosti a iniciatívy. Požiadavky kladené na dieťa rodič pravidelne kontroluje a hodnotí.

Negatívnym typom je patologická výchova, ktorá je známa v rodinách alkoholikov, delikventov a recidivistov. Väčšina jej prejavov je spätá s chorobným prejavom konania rodičov.

Istým prejavom patologickej výchovy je laxná výchova, ktorá nereaguje na prejavy detí ani pozitívne, ani negatívne, každý sa stará o seba. Deti, ktoré vyrastajú v takejto rodine, majú často problémy nadviazať kontakty a citové vzťahy s ľuďmi, neskôr s partnerom.

Špecifickým typom výchovy je výchova v rodine s postihnutým dieťaťom. Je to typ repulzívnej výchovy, v ktorej rodičia skryto alebo zjavne odmietajú svoje dieťa, sú zatrpknutí z osudu, ktorý ich postihol.

Je dôležité pre pedagogickú prax vedieť a poznať, z akej rodiny pochádzajú žiaci, kto sú rodičia detí, akí sú, aké majú problémy. Je to potrebné vedieť, pretože prichádzajú z rôznych rodín, ich výchovný proces sa deje v špecifickej rodinnej atmosfére (Tamášová, 2006).

Najčastejšie však dochádza ku konfliktom medzi rodičmi a deťmi za nasledovných dôvodov:

a) Nerešpektovanie záujmov dieťaťa a jeho talentu

Ako dieťa pomaly vyrastá, začne sa z neho stávať osobnosť. Spoznáva svet, začína si na veci vytvárať vlastný názor, postupne prichádza na to čo ho baví a naplňuje. Ak sa táto predstava odlišuje od predstavy jeho rodiča, vzniká rozpor. Rodič chce, aby sa jeho dieťa stalo napr. lekárom alebo právnikom, no dieťaťu je to proti srsti. Baví ho úplne niečo iné. Kým žije s rodičom pod jednou strechou, veľmi na výber nemá. Je pravda, že rodičia sú síce za svoje nedospelé deti plne zodpovedné, no nemali by im násilne vnucovať v tejto oblasti svoje názory. Mali by ísť skôr cestou usmerňovania a vysvetliť dieťaťu špecifiká konkrétnych profesií tak, aby sa mohlo dieťa nakoniec samo slobodne rozhodnúť.

b) Nerovnosť medzi súrodencami

Ak sa do rodiny narodí ďalší člen a dieťa zrazu dostane súrodenca, stáva sa, že rodičia začnú pri výchove oboch detí jednému z nich vedome či nevedome venovať viac pozornosti. Nie je to dobré a dieťa v takomto prípade môže mať pocit menejcennosti a nespravodlivosti. Opäť platí, že sa treba snažiť dávať deťom rovnaký diel lásky, nerobiť medzi nimi rozdiely, neuprednostňovať jedno pred

druhým a neporovnávať ich navzájom. Je to niekedy ťažké, no z dlhodobého hľadiska a zachovania dobrých vzťahov v rodine nevyhnutné.

c) Rozvod v rodine

Nakoniec sa dostávame k tomu, k čomu dochádza v poslednom období dosť často, a to k rozvodom. Na stupnici stresu, sú rozvody na druhom mieste. Predstavujú pre všetkých zúčastnených nemalú traumu a obvykle tí, čo si to najviac odskáču, sú práve tí, čo za rozvod najmenej môžu, a to práve deti. V ich mladom veku sa im ťažko chápe, že prečo odrazu ich rodičia začínajú žiť oddelene a nie spolu nimi v spoločnej domácnosti. Ak sa navyše rozvod nenesie v pokojnej atmosfére, dopad je o to väčší. Z tohto dôvodu, ak sa už partneri rozhodnú mať spolu dieťa, mali by k tomuto kroku pristupovať zodpovedne a v čase krízy si stále spomenúť na svoj manželský sľub, ktorý si dali v deň svadby. Univerzálny recept na šťastné manželstvo neexistuje – problémy či chceme alebo nechceme budú v partnerských zväzkoch vznikať neustále. Výmena partnera to nevyrieši.

ŠKULTÉTY, R. *Problematické vzťahy medzi rodičmi a deťmi*. [online] 2013. [cit. 2013-03-04]. Dostupné z WWW: <http://blog.srt.sk/2010/03/problematicke-vztahy-medzi-rodicmi-a-detmi/>.

2.2 Týranie v rodinách

Časté konflikty medzi partnermi alebo medzi dieťaťom a jeho rodičmi môžu v niektorých prípadoch, kde jeden alebo viacerý členovia rodiny nasilu presadzujú svoje názory, prerásť až do takej miery, že už nehovoríme viac o konflikte ako takom ale o určitej forme týrania, či už dieťaťa alebo iného člena rodiny.

Týranie predstavuje zložitý multifaktoriálny celok, obsahujúci rozličné formy a prejavy násilia na dieťati alebo inom členovi rodiny, ktoré sú veľmi úzko späté a spoločne pôsobiace.

2.2.1 Týrané ženy v rodinách

Týranie v partnerskom vzťahu je najbežnejšia, najtragickejšia a najrozšírenejšia forma násillia, ktorou trpia ženy. Jeho „tragická kontinuita“ spôsobuje, že v živote niektorých žien dominuje násillie a poznačuje celý ich život. Týranie v rámci rodiny zostáva najčastejšie nepoznané a nepotrestané, pretože jeho páchatelia sú mlčky alebo zjavne ospravedlňovaní.

Už od 70. Rokov sa výskumy vo svete zameriavali na osobnosť týranej ženy a pokúšali sa nájsť odpoveď na otázku, aká je to žena, ktorá sa nechá biť, a na otázku, prečo týraná žena od násillnickeho partnera neodíde. Výskumy dospeli k záveru, že neexistuje žiaden konzistentný osobnostný profil, ktorý by predpisoval ženu k tomu, aby sa stala obeťou vo vzťahu. Ináč povedané, hociktorá, ktorákoľvek žena sa ňou môže stať. Zistil sa jediný rizikový faktor: u ženy, ktorá bola obeťou alebo svedkom týrania alebo zneužívania v detstve, je o niečo väčšie riziko, že bude týraná aj v partnerskom vzťahu.

Výskumy sa v poslednom desaťročí zameriavajú na následky, ktoré zanecháva násillie na zdraví žien. Týrané ženy majú významne horšie fyzické i psychické zdravie než netýrané ženy.

Násillie je jedným z najzávažnejších manželských stresorov. Žena, obeť útoku, prežíva extrémnu záťaž, ktorá ju traumatizuje a poškodzuje a má veľmi závažné bezprostredné aj dlhodobé účinky. Sú to bolesti hlavy, depresivita, pocity únavy, urologické a gynekologické ťažkosti, poruchy príjmu potravy, nespavosť, bolesti panvovej a krížovej oblasti, ale môže to byť aj zneužívanie alkoholu či iných drog, seba poškodzujúce správanie, vážne psychické ochorenia; fatálnymi následkami sú samovražda ženy alebo vražda násillnickeho, týrajúceho muža.

U týraných žien sa zistili rovnaké prejavy a symptómy ako u ľudí, ktorí prežili koncentračné a zajatecké tábory, alebo boli obeťami únosov, prepádov, alebo prežili prírodné katastrofy. Situácie, ktoré prežili títo ľudia, a situácie, ktoré prežívajú týrané ženy, majú viacero spoločných znakov. Sú to situácie „zajatia“ a „uväznenia“. Je v nich ohrozený život obetí, obeť sú izolované, nemôžu samy zo situácie uniknúť (alebo sú o tom aspoň presvedčené) a násillník sa k obeti správa občas láskavo.

V takýchto situáciách sa medzi obeťou a násillníkom utvára zvláštny vzťah – pripútanie. Jedným zo znakov tohto špecifického vzťahu je napr. lojalita

k násilníkovi, snaha chrániť ho, a dokonca súcitiť a „spolupráca“ s ním. Ďalším je neschopnosť vyhľadať pomoc zvonku, najmä v inštitúciách, ako aj neschopnosť opustiť vzťah a násilníka.

Len málo ľudí, vrátane odborníkov, u nás vie o tomto špecifickom emocionálnom vzťahu (označovanom aj ako tzv. štokholmský syndróm). A len málo ľudí, vrátane odborníkov, si uvedomuje a vie, že to, čo týraná žena prežíva a ako sa správa – nech sa to zdá akokoľvek čudné a nepochopiteľné až „nenormálne“ –, je v skutočnosti normálnou reakciou ženy na nenormálnu situáciu, v ktorej žije. Týrané ženy si vytvárajú veľmi zložité, mnohokrát bizarné stratégie, ako sa vyhnúť mužovmu násiliu, ako ho zmierniť alebo zastaviť. Sú to veľmi dôležité stratégie, umožňujúce žene prežiť, stratégie na prežitie aj vo veľmi nebezpečných, život ohrozujúcich situáciách (Záujmové združenie žien Aspekt).

2.2.2 Týranie detí

Deti tvoria po ženách druhú veľkú skupinu, ktorá sa často stáva obeťou násillia alebo týrania v rodine a domácnosti. Násillie voči deťom je bariérou zdravého rozvoja detí a redukuje príležitosti ich bezproblémového zapojenia sa do spoločnosti. Dieťa by malo vyrastať v detskom svete, vo svete fantázie, pokoja, lásky a rodinnej pohody. Realita je však iná. Mnoho detí žije v rozháranom, ba až patologickom rodinnom prostredí, v ktorom je dieťa dlhodobo týrané, resp. je na ňom páchané násillie v rozličných formách.

Násillie páchané na deťoch má viacero foriem, prechody medzi nimi sú však plynulé a častokrát sa vyskytujú súčasne. Od roku 1992 je týranie, zanedbávanie a zneužívanie v detskej populácii jednotne označované skratkou CAN SYNDRÓM / Child abuse and neglect syndrom /. CAN syndróm je teda syndróm týraného, zneužívaného a zanedbávaného dieťaťa. Je to úmyselné ubližovanie dieťaťu, ktoré je spôsobené najčastejšie jeho najbližšími vychovávateľmi, hlavne rodičmi. Je to akékoľvek nenáhodné, vedomé, ale aj nevedomé konanie rodičov, vychovávateľov a inej osoby voči dieťaťu, ktoré je v danej spoločnosti neprijateľné, odmietané a ktoré poškodzuje telesný, duševný a spoločenský vývin dieťaťa, alebo spôsobuje jeho smrť.

MIRDALOVÁ, N. *Týrané deti*. [online] 2013. [cit. 2013-03-10]. Dostupný z WWW: <http://www.omaja.sk/co-robit-ak/15-tyrane-deti>.

a) Fyzické týranie

Identifikácia telesného násillia na dieťaťi je spojená s menom H.Kempeho, ktorý ho konkrétne označil ako syndróm bitého dieťaťa. Jeho obsahom sú všetky akty fyzického násillia na dieťaťi, realizované aktívnym alebo pasívnym spôsobom. Telesné týranie je prejavom aktívneho alebo pasívneho konania proti dieťaťu, nepriateľského vzťahu k nemu, prejavom agresie voči nemu. Predstavuje neobyčajne krutý a surový prístup k dieťaťu, ktorým je veľmi vážne ohrozené jeho telesné i duševné zdravie, a nie v jednom prípade aj jeho fyzická existencia. Na rozdiel od iných foriem násillia fyzické týranie zanecháva viditeľné prejavy v podobe fraktúr, popálenín, vytrhaných vlasov alebo iných, často ťažkých poranení na rozličných častiach tela dieťaťa. Táto zreteľnosť prejavov fyzického týrania vedie na jednej strane k jeho stotožňovaniu s týraním dieťaťa vôbec a na druhej strane k jeho relatívne častejšej výskumnej reflektovanosti v porovnaní s ostatnými formami.

V najvšeobecnejšom vyjadrení sa telesné týranie dieťaťa chápe ako prehnané, neprimerané použitie telesného trestu, ktorý spôsobuje dieťaťu neospravedliteľné utrpenie, ako surové a kruté telesné zaobchádzanie s ním, podmieňujúce aktuálne, prípadne aj perspektívne poruchy jeho telesného i duševného zdravia. Jeho dôsledkom je nielen celkové zaostávanie vo vývoji, ale aj nižšie IQ, nedostatočný jazykový prejav a problémy neurologickej povahy (Szorád a Blusková, 1996).

Mufsonová a Kranzová (1996) za fyzické týranie dieťaťa označujú akýkoľvek fyzický čin, ktorý poškodzuje zdravie niekoho pod 18 rokov. Výstižnejšia je definícia D.G. Gila (Netík, 1994), podľa ktorej telesné týranie detí je zámerné, nenáhodné použitie sily alebo nenáhodných aktov zanedbávania zo strany rodičov alebo vychovávateľov, ktorí sú v interakcii s dieťaťom, zvereným do ich starostlivosti, pričom toto konanie smeruje k poškodeniu, poraneniu alebo k smrti dieťaťa. V uvedenej definícii, podobne ako v definícii Dunovského, Dytrycha a Metějčka (1995), sa naznačuje existencia tak aktívneho telesného týrania, obsahom ktorého je priame, otvorené telesné násillie, resp. útok na dieťa, ako aj pasívneho telesného týrania, predstavujúceho jeho zanedbávanie, resp. nedostatočné uspokojovanie jeho základných potrieb. Ide teda podľa Gellesa

(Martinková, 1994) o expresívne násilie, ktoré na rozdiel od inštrumentálneho, zameraného na dosiahnutie požadovaných reakcií, obsahuje zámer poškodiť, čím sa stáva skutočným týraním dieťaťa.

V súčasnom období sa takmer všeobecne prijíma definícia telesného týrania Zdravotnej komisie Rady Európy (1992). Podľa nej telesné týranie predstavuje telesné ublíženie dieťaťa alebo jeho nezabránenie, prípadne nezabránenie utrpeniu dieťaťa, včítane úmyselného otrávenia alebo udusenía dieťaťa, a to tam, kde je určité poznanie, resp. odôvodnené podozrenie, že zranenie bolo spôsobené alebo že mu vedome nebolo zabránené.

Z uvedených definícií je zrejmé, že pri telesnom týraní sa akcentuje nenáhodnosť a zámernosť násilného pôsobenia na dieťa, výsledkom ktorého je viac či menej zreteľné telesné ublíženie dieťaťa.

Konkrétnou podobou fyzického týrania potom je:

- akýkoľvek telesný kontakt, ktorý zanecháva podliatiny alebo zlomeniny
- bitie päsťou, zbraňou alebo predmetmi, prípadne aj bitie palicou, remeňom v prípadoch, že zanecháva na tele dieťaťa jazvy, podliatiny alebo pohmoždeniny
- popáleniny, obareniny spôsobené vriacou vodou, olejom a pod.
- silné trasenie, hlavne malým dieťaťom
- škrtenie a dusenie
- zhadzovanie dieťaťa zo schodov, jeho zrážanie na zem, hádzanie proti stene, nábytku
- prinucovanie dieťaťa stáť, resp. sedieť v nepohodlnej pozícii alebo mieste, ktoré v ňom vyvoláva strach
- zväzovanie alebo pripútavanie dieťaťa
- obmedzovanie spánku alebo potravy, spôsobovanie fyzického utrpenia dieťaťa jeho nútením k splneniu nejakej nebezpečnej úlohy a pod. (Vlčková, 2001)

b) Psychické (emocionálne) týranie dieťaťa

Aj napriek existencii rozličných foriem týrania dieťaťa, sa v laickej verejnosti týranie ešte stále najčastejšie spája s jeho telesnou formou, prípadne so

sexuálnym zneužívaním. Oprávnené sa obidve tieto formy označujú za najsurovejší prejav násilia voči dieťaťu. Pritom sa však obchádza fakt, že za surovosťou a bezohľadnosťou uvedených dvoch podôb násilia nijako nezaostáva ani forma psychického a emocionálneho týrania. V dôsledku toho sme nie raz svedkami snahy „zľahčovať“ túto formu týrania dieťaťa, prípadne ju označovať menej nebezpečnú pre život dieťaťa a z hľadiska jej realizácie za menej drastickú. Táto predstava však nezodpovedá skutočnosti. Vychádza z nedostatočného poznania podstaty a charakteru psychického týrania, jeho osobitosti a dôsledkov pre dieťa, ako aj z nedostatočného uvedomenia si toho, že dieťa môže nepredstaviteľne trpieť i vtedy, keď na jeho tele nie sú viditeľné nijaké stopy násilia.

Najväčšie prekážky pri definovaní psychického týrania sú:

- nezanecháva telesné poranenia
- vyskytuje sa tak v rámci nedbanlivého, ako aj úmyselného konania
- vyskytuje sa nielen samostatne, ale aj ako sprievodná zložka ostatných foriem týrania

V najvšeobecnejšom vyjadrení za psychické týranie dieťaťa možno považovať každé také správanie, ktoré poškodzuje sebavedomie a sebauvedomovanie dieťaťa.

Psychické týranie dieťaťa, na rozdiel od telesného, nezanecháva stopu na tele dieťaťa, v dôsledku čoho jeho diagnostikovanie nie je jednoduché. To, čo je preukázateľné, sú akútne zmeny v psychike dieťaťa, depresívne a úzkostlivé reakcie, poruchy v prijímaní potravy, ťažkosti v oblasti interpersonálnych vzťahov a v niektorých prípadoch aj pokusy o samovraždu, ktoré sú vlastne volaním o pomoc, o záujem o jeho život a prežívané problémy.

Psychické týranie sa často prejavuje slovné, t.j. v aktívnej podobe. Môže sa však prejavovať aj v pasívnej podobe. Pri nej dieťa nedostáva to, čo pre svoj život a zdravie nevyhnutne potrebuje, najmä dostatok prejavov lásky a rodičovskej náklonnosti.

Psychické týranie, či už v jeho aktívnej alebo pasívnej podobe predstavuje komplex psychicky deštruktívnych prejavov správania. Podľa Garbarina

(Martinková, 1994) môže vystupovať v piatich základných formách, ktoré veľmi konkrétne odhaľujú jeho charakter:

1. odmietanie – pri ktorom rodičia odmietajú dieťa, prípadne svoj vzťah k nemu podmieňujú plnením náročných úloh, splnenie ktorých nie je v možnostiach dieťaťa
2. izolácia – obmedzovanie účasti dieťaťa v jeho prirodzenom kolektíve, príp. jeho úplne vylúčenie z neho v dôsledku nespokojnosti rodičov z dosiahnutých výkonov dieťaťa, či už v oblasti vzdelávania, športu a pod. alebo jeho nadmernej ochrany pred možným negatívnym vplyvom
3. terorizovanie - obsahuje vyhrážanie sa dieťaťu zabitím, opustením, odmietnutím lásky a permanentné zneisťovanie a posilňovanie strachu z trestu. Jeho súčasťou je aj puntičkárske sledovanie a kontrola dieťaťa v domácnosti, opravovanie každého jeho prejavu včítane prirodzených a charakteristických prejavov pre jeho vek
4. ignorovanie – predstavuje čiastočnú, prípadne úplnú absenciu záujmu rodičov o dieťa, jeho potreby a záujmy. Dieťa pre rodičov akoby neexistovalo
5. korupcia – „podplácanie“ dieťaťa, resp. jeho zneužívanie jedným z rodičov proti druhému, v záujme dosiahnutia dominantného postavenia v rodine, prípadne získania určitých výhod

Osobitnou formou psychického týrania je verbálna agresia. Ide o komunikáciu zameranú na spôsobenie psychickej bolesti, resp. o komunikáciu dieťaťom takto vnímanú. Ide o nadávky zamerané na sebavedomie dieťaťa, jeho opakované pomenovávanie nevhodnými, ponižujúcimi, najčastejšie zvieracími menami tak v rodinnom prostredí ako aj v prostredí vrstovníkov a priateľov, podceňovanie a zosmiešňovanie dieťaťa, kritické a dieťa znevažujúce hodnotenie, zveličovanie jeho nedostatkov, permanentné porovnávanie jeho výkonov s úspešnejšími súrodencami alebo vrstovníkmi, absencia zhodnotenia vynaloženého úsilia a pochvaly. Podceňovanie dieťaťa a nedôvera rodičov vo vzťahu k nemu ubíja optimizmus dieťaťa. Dieťa nedokáže uvažovať o tom, čo je

pozitívne a negatívne, je dezorientované a nesmelé, čo sa následne môže prejavíť v rozličných psychických a emocionálnych poruchách.

Psychické týranie dieťaťa vyvoláva aj nevhodná atmosféra rodinného života, permanentné hádky rodičov, rozvod rodičov a narušené vzájomné vzťahy tak medzi rodičmi navzájom, ako i medzi jednotlivými členmi rodiny. Reakcie takto týraných detí sú rozličné. Niektoré sa stávajú úzkostlivými, ustrašenými, nedokážu sa presadiť, vyjadriť svoje potreby a požiadavky či už v skupine detí, v rodine alebo i v škole. Iné sa prejavujú zvýšenou agresívnosťou a výraznými poruchami správania, ktorými provokujú tak priateľov, ako aj rodičov a učiteľov.

Nebezpečenstvo a závažnosť psychického týrania dieťaťa je mimoriadne významné. Aktuálne sa prejavuje najmä v tom, že týraním sa oslabuje vzájomná a prirodzená väzba medzi rodičmi a dieťaťom, dochádza vzájomnému odcudzeniu a k absencii vzájomnej dôvery. Zámerné, prípadne aj nezámerné opakovanie dieťaťu, že je zlé, neposlušné, hlúpe a že robí len hanbu svojim rodičom, môže viesť k stotožneniu sa s uvedenými hodnoteniami seba samého a dieťa sa začne naozaj takto správať (Vlčková, 2001).

3. MOŽNOSTI RIEŠENIA KONFLIKTOV V RODINE

Byť vo vzťahu s druhým človekom znamená, že skôr alebo neskôr dôjde ku konfrontácii. Existujú rozpory vo vnímaní, názoroch, túžbach atd. Existujú konflikty záujmov, potrieb a hodnôt. Dochádza k nedorozumeniam, frustráciám, závistiam, zatrpknutosti, k pocitom nespravodlivosti, konkurenciám, nedostatku vďačnosti... Rozdielnosť a rozpor môžu dať vznik sporu.

Konflikt sa teda rodí z konfrontácie protikladných vôli dvoch alebo viacerých jedincov. Napriek tomu, že máme o konflikte veľmi často negatívnu predstavu, konflikt nie je ani dobrý, ani zlý. Východisko konfliktu bude pre zúčastnené osoby deštruktívne alebo konštruktívne podľa toho, akým spôsobom sa k nemu postavia a ako sa ho budú snažiť vyriešiť. Konflikt môže mať teda pozitívne dôsledky, napríklad môže znamenať nastolenie jasnejších vzťahov, opakované potvrdenie všeobecného pravidla v skupine (rodina), môže byť pre zúčastnených zdrojom osobného rastu.

Konflikt môže taktiež priaznivo ovplyvňovať stretnutie, zmenu i vývoj. Také sú „výhody“ prežívaného konfliktu.

Našťastie spolu ľudia väčšinou pri konflikte hovoria a dohadujú sa. Niekedy sme však voči druhému bezbranní, kričíme, reagujeme prudko. Napätie vzrastá a „nebezpečná“ stránka konfliktu sa objavuje i so svojimi „ničivými účinkami, ktoré môžu byť veľké. Každý z propagonistov nachádza svoju „zbraň“ a používa ju proti súperovi (Trélaun, 2005).

3.1 Rôzne spôsoby reakcie na konflikt

Tak ako existujú rozličné spôsoby riešenia životných situácií, sú aj reakcie na vzniknutý konflikt rôzne. Daná reakcia závisí od rôznych faktorov a okolností vzniku konfliktu, vek a typ osobnosti, súčasné psychologické rozpoloženie a pod.

Reakcie môžeme rozdeliť na:

- Negácia, útek, rezignácia, podriadenie sa, ochromenie, mlčanie. To nebráni dotýčnej osobe vybuchnúť, keď pretečie posledná kvapka.

- Stretnutie, nadávky, hrozby, agresia s cieľom zvíťaziť. Tón hlasu sa často stupňuje, gestá taktiež, dochádza i k násiliu.
- Zvládnutie konfliktu zaujatím ústupovej pozície, pokusom o dialóg, nenásilnou konfrontáciou, snahou o spoluprácu, dohovor alebo mediáciu (sprostredkovanie dohody). To sú jediné spôsoby vyriešenia problémov medzi dvoma alebo viacej osobami takým spôsobom, aby boli všetci spokojný (Trélaun, 2005).

3.2 Rôzne spôsoby zvládania konfliktov v rodine

S rôznymi reakciami na vzniknutý konflikt úzko súvisia aj rôzne spôsoby zvládania konfliktov v rodine. Často krát od nich závisí nielen ďalšie fungovanie rodiny ako celku ale môžu dokonca zabrániť tragédii.

3.2.1 Ústupová pozícia alebo odstup

Znamená, že si urobíme od konfliktu odstup, rozšírime si zorné pole a prijmeme situáciu takú, aká je. Odstup sa môže stať nutným, aby mohlo dôjsť ku komunikácii medzi dvoma svetmi, dvoma myšlienkami alebo dvoma osobami, aby sa zaviedol rituál. Odstup umožňuje vytvoriť nutnú vzdialenosť k tomu, aby vzniklo miesto pre rituál. Túto pozíciu, ktorá umožňuje navodiť rituál „dohovárania“ alebo „vyriešenia konfliktov“, využije osoba „facilitátora“ (uľahčovateľa), ktorý i napriek účasti v konflikte bude schopný zaujať odstup. Dobrý „facilitátor“ je ten, kto prevezme zodpovednosť a bez predsudkov podporí všetky strany prítomné v konflikte. Takýmto facilitátorom môže byť starý rodič, dospelé dieťa alebo iný blízky člen rodiny či veľmi dobrý priateľ.

Mohli by sme povedať, že každá pružnosť a otvorenosť jednej strany, jedného člena skupiny (rodiny) umožňuje prístup k predstavám druhého, druhých, všetkých častí systému (všetkých členov rodiny). Táto schopnosť jedného člena skupiny vystúpiť z vlastného sveta predstáv znižuje násilie a je prejavom možného tolerantného priestoru alebo priestoru novej tolerancie.

Ak chceme dosiahnuť tento prístup, je potrebné dopredu si v sebe túto pozíciu zakódovať. Jedná sa o pozíciu, pri ktorej sa snažíme o neutrálne pocity presného pozorovateľa. Cieľom tejto pozície je vedomie, že si môžeme uchovať odstup, ale zároveň zostať živo zainteresovaní do problému. Je to trochu, ako

keby sme boli momentálne odpojení od intenzity emócií, ale pritom neboli znecitlivení.

Odstup je pozíciou, pri ktorej prijímame druhých takých, akí sú. Ako keby sme pripravovali pôdu, aby sa každý mohol vyjadriť, rozvinúť, uplatniť svoj potenciál, aby každá tvorivá myšlienka mohla vyklíčiť, obohacovať sa a rásť. K tejto pozícii odstup a prijatia sa pripája pocit dôvery, pretože všeobecne všetky súčasti systému a konkrétne všetci členovia rodiny sú pokladaní za dôležitých. Prílišný odstup by znamenal prekročenie miery, ktoré by sa podobalo natoľko nezúčastnenej pozícii, ako keby išlo o ľahostajnosť, môže naopak zdvihnúť vlnu násilia. Namiesto odstupu primeraného vzdialenosti podporujúcej prijatie druhého by bol odstup prežívaný ako ľahostajnosť, nezájum, alebo dokonca pohrdanie. Rodičia by sa mali učiť ľahko získavať odstup a docieľiť tak pozície, ktorú psychoanalytik Éric Berne nazýva „pozícia dospelého“, vďaka ktorej možno vstúpiť z peknej trojice „obet“, „prenasledovateľ“, „záchranca“.

3.2.2 Dialóg

Pri dialógu ide o priamu komunikáciu medzi osobami. Dialóg tvorí dve časti: sebaoprotvrdenie (ktoré umožňuje jasné vyjadrenie vlastného problému a vlastných potrieb) a počúvanie druhého i s jeho potrebami vo vzájomnej úcte.

Hlavným cieľom dialógu je porozumieť druhému, ale je účinný i v prípade neporozumeniu. K ukončeniu konfliktu i to môže stačiť.

3.2.3 Dohovor

V dohovore je potreba, aby zúčastnení priamo a dôkladne prehovorili, aké sú ich ciele a potreby a aké sa ponúkajú riešenia, ktoré by všetkých uspokojili. Je to komunikácia určená k objaveniu nových možností a následne k ukončeniu konfliktov. Je to dialóg, ktorého cieľom je docieľiť dohody potom, čo sa strany nedohodli. Zamýšľaným výsledkom sú dvaja víťazi.

3.2.4 Rozhodnutie, prípadne súd

V domácich konfliktoch rodič či rodičia, inokedy dokonca sudca urobia rozhodnutie, aby spor urovnali. Končí to občas tak, že jednej strane je dané za pravdu a druhej nie.

3.2.5 Sprostredkovanie dohody (mediácia)

Rovnako ako pri dohovore sú na konci sprostredkovania dohody (mediácie) dvaja víťazovia. Tento proces nič menej vyžaduje intervenciu niekoho „tretieho“ – sprostredkovateľa (mediátora). Sprostredkovateľ pomáha osobám v spore zanechať monológov, znovu nastoliť dialóg a nájsť uspokojivé riešenie pre obe strany.

Postoje pri dohovore a sprostredkovaní dohody tvoria určitú protikultúru, opačný prúd proti obvyklým tendenciám pri riešení sporov, ktoré sa zakladajú na zákone a víťazovi a porazenom (Trélaun, 2005).

Výhody dohody a sprostredkovania:

- **Snaha o vyriešenie problémov, ukončenie konfliktov.** Problém je nutné uchopiť kľudne a s vážnosťou. Osoby sa počúvajú, rešpektujú sa a dovoľujú si hovoriť o svojich emóciách, potrebách a snažia sa si predstaviť nové možnosti. Ukončenie konfliktov je potom reálne a ide do hĺbky.
- **Dlhšie trvanie výsledného riešenia a uspokojenie všetkých strán konfliktu.** Riešenie má nádej na dlhšie trvanie a na úspech, pretože bolo vymyslené a vybrané všetkými stranami. Predstavivosť, tvorivosť a hľadanie reálne uspokojivých riešení pre všetkých je prvoradou súčasťou procesu.
- **Udržanie alebo umožnenie utvárať vzťah novým spôsobom.** V podstate je ešte dôležitejšie, aby sa vzťah zachoval, než aby sa docielilo dohody.
- **Výchovná rola.** Napríklad: mediácia a dohovor sa podieľajú na výchove – ponúkajú možnosť riešiť problémy spoločného spolužitia. Z bojujúcich strán robia zodpovedných účastníkov konfliktov.
- **Podpora spolupráce ako štýlu života skôr ako súťaživosti.** Mediácia sa dohovor sú dôkazom, že spolu možno hovoriť a nachádzať iné riešenia než len v konkurencii a súťaživosti. Druhý človek nie je nutne naším nepriateľom, ktorého musíme zraziť k zemi, aby sme sa stali víťazmi.
- **Všetky osoby v spore majú význam.** V priebehu dohody a mediácie má názor štvorročného chlapca rovnakú váhu ako názory staršieho brata alebo rodičov. Na dieťa pôsobí takmer magicky, keď môže vidieť vlastné nápady

napísané veľkými písmenami na tabuli a chápe, že sú proste rovnako dôležité ako nápady ostatných! (Trélaun, 2005)

PRAKTICKÁ ČASŤ

4. METODOLÓGIA A CIEĽ VÝSKUMU

V teoretickej časti boli kapitoly venované príčinám vzniku konfliktov medzi rodičmi a ich deťmi, ako aj ich riešeniu.

Cieľom výskumu bolo zistiť, čo je najčastejšou príčinou vzniku konfliktov medzi rodičmi a ich dospelujúcimi deťmi. Daný výskum bol realizovaný pomocou dotazníku.

4.1 Charakteristika výskumnej vzorky

Bolo spracovaných celkovo 100 dotazníkov. Zvolená výskumná vzorka, študenti 8 ročného gymnázia v Malackách, boli vo veku od 15 do 19 rokov. Výskumná vzorka sa skladala z 62 dievčat a 38 chlapcov. Všetci respondenti odpovedali na dané otázky individuálne. Žiaden z respondentov neodmietol vyplnenie dotazníku.

4.2 Popis metódy

Pre potreby výskumu bol použitý dotazník , ktorý pochádza zo štúdie Barbera (1994), ktorý sa zaoberal frekvenciou vzniku konfliktov medzi rodičmi a adolescentami počas posledného roku, a pokrýva 10 najviac konfliktných oblastí v rodine (Príloha A). Otázka znela: „Ako často za posledný rok došlo k hádke s rodičmi na danú tému?“ (oblečenie/účes/make-up; priateľ/priateľka; večierka; domáce práce; sexuálne správanie; alkohol/cigarety/narkotiká; peniaze (vreckové); prospech v škole; priatelia; vzťahy s ostatnými členmi rodiny). Odpovede sa hodnotili pomocou Likertovej škály v rozpätí nikdy, raz za mesiac, niekoľkokrát za mesiac, raz za týždeň, niekoľkokrát za týždeň, denne. Po vyhodnotení tohto dotazníku bude zistená početnosť konfliktov v jednotlivých oblastiach v určitých frekvenciách vyjadrená v percentách pre celú výskumnú vzorku.

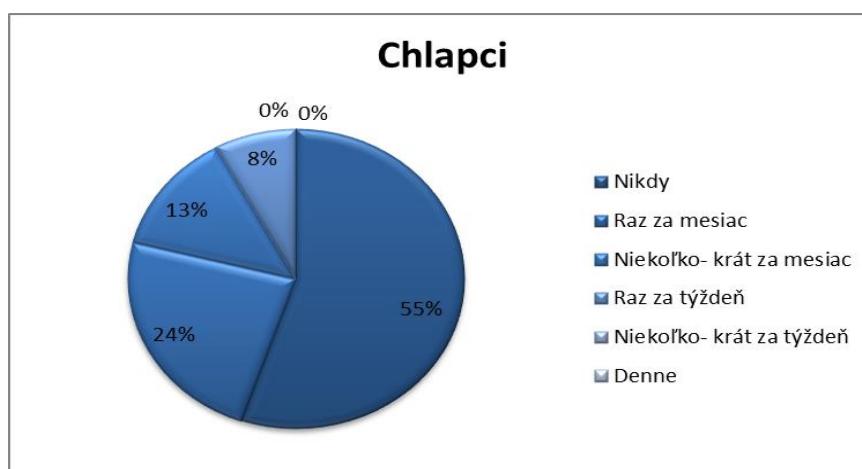
5. VÝSKUM

5.1 Dôvod konfliktu – oblečenie/ účes/ make-up

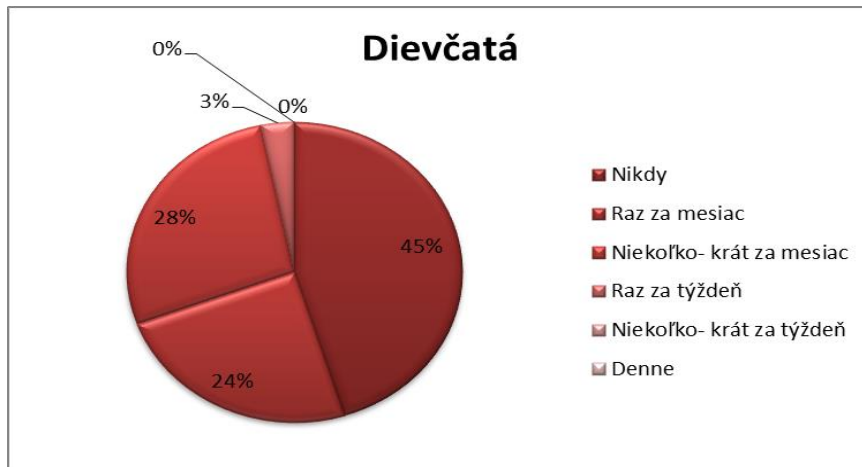
Tab. 1: Percentuálne zastúpenie jednotlivých odpovedí respondentov na otázku týkajúcu sa frekvencie konfliktov s rodičmi ohľadom oblečenia/ účesu/ make-upu

Oblečenie/ účes/ make-up						
	Nikdy	Raz za mesiac	Niekoľko-krát za mesiac	Raz za týždeň	Niekoľko-krát za týždeň	Denne
Dievčatá	45,16%	24,19%	27,42%	3,23%	0,00%	0,00%
Chlapci	55,26%	23,68%	13,16%	7,89%	0,00%	0,00%
Celkovo	49%	24%	22%	5%	0%	0%

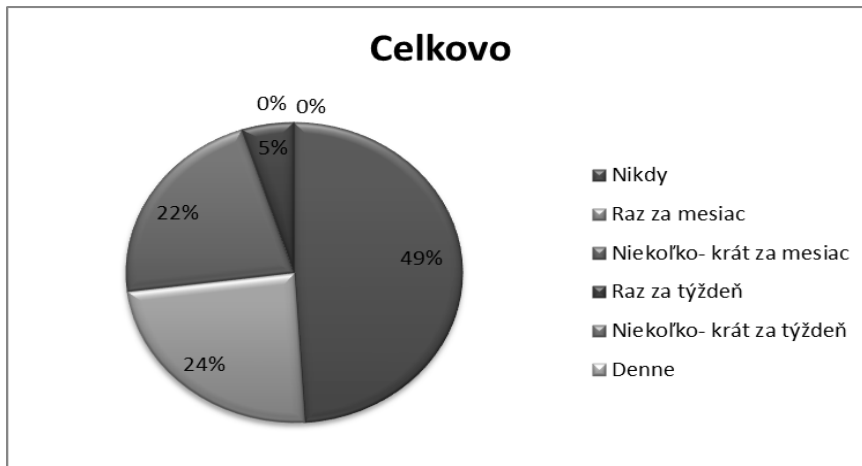
Graf 1: Grafické znázornenie údajov o frekvenciách hádok dievčat s rodičmi na tému oblečenia/ účesu/ make-upu

Graf 2: Grafické znázornenie údajov o frekvencií hádok chlapcov s rodičmi na tému oblečenia/ účesu/ make-upu

Graf 3: Grafické znázornenie údajov o celkovej frekvencií hádok adolescentov s rodičmi na tému oblečenia/ účesu/ make-upu

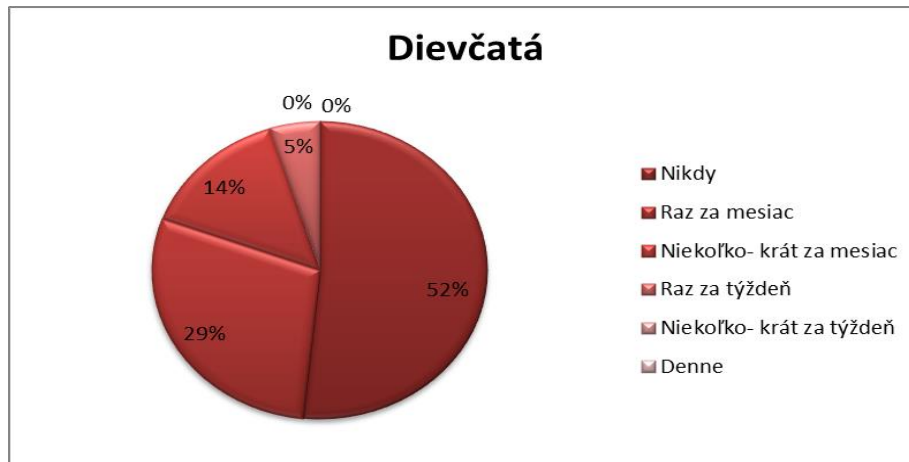

5.2 Dôvod konfliktu – priateľ/priateľka

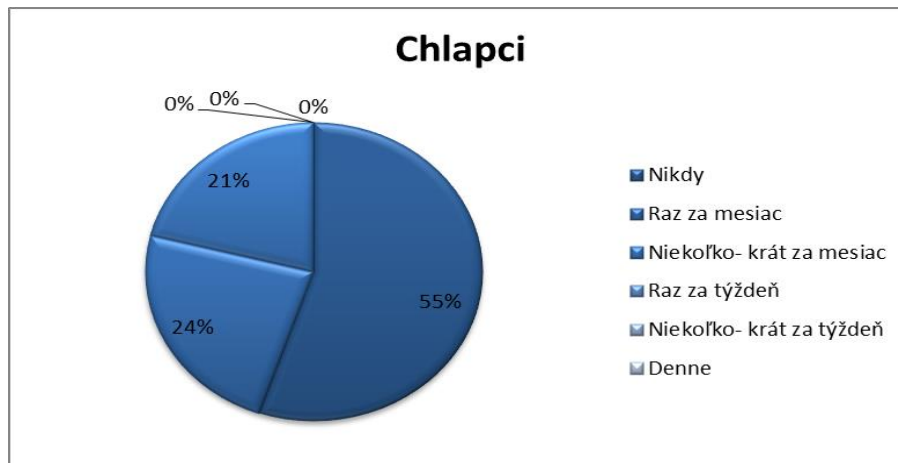
Tab. 2: Percentuálne zastúpenie jednotlivých odpovedí respondentov na otázku týkajúcu sa frekvencie konfliktov s rodičmi ohľadom priateľa/priateľky

priateľ/ priateľka						
	Nikdy	Raz za mesiac	Niekoľko- krát za mesiac	Raz za týždeň	Niekoľko- krát za týždeň	Denne
Dievčatá	51,61%	29,03%	14,52%	4,84%	0,00%	0,00%
Chlapci	55,26%	23,68%	21,05%	0,00%	0,00%	0,00%
Celkovo	53%	27%	17%	3%	0%	0%

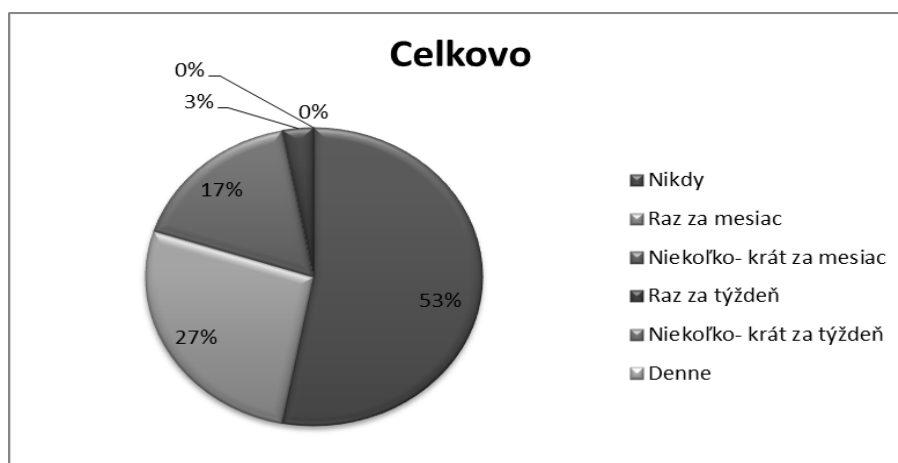
Graf 4: Grafické znázornenie údajov o frekvencií hádok dievčat s rodičmi na tému priateľa

Graf 5: Grafické znázornenie údajov o frekvencií hádok chlapcov s rodičmi na tému priateľky

Graf 6: Grafické znázornenie údajov o celkovej frekvencií hádok adolescentov s rodičmi na tému partnera

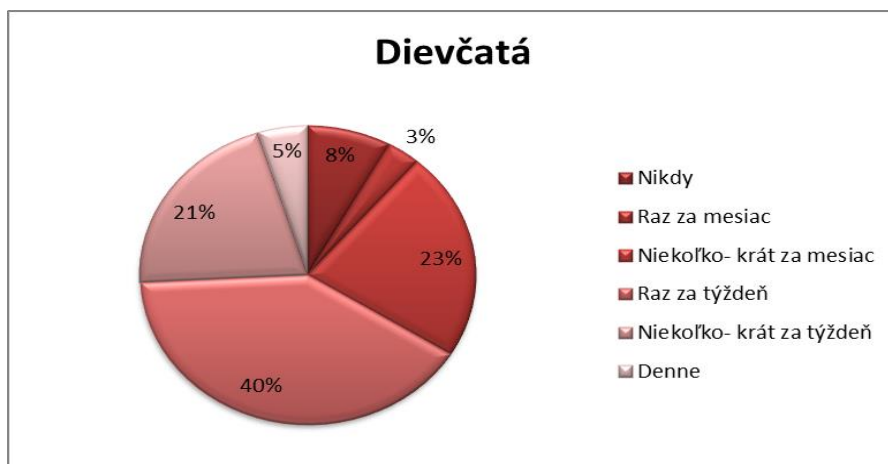

5.3 Dôvod konfliktu – večierka

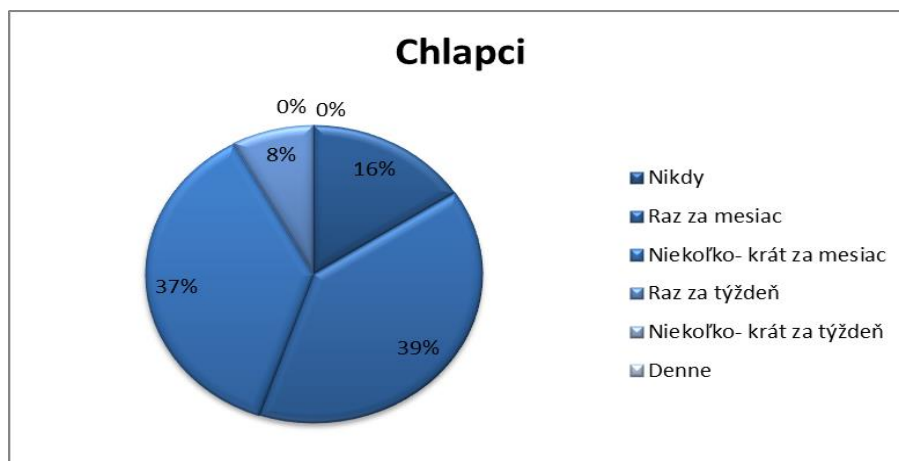
Tab. 3: Percentuálne zastúpenie jednotlivých odpovedí respondentov na otázku týkajúcu sa frekvencie konfliktov s rodičmi ohľadom večierky

Večierka						
	Nikdy	Raz za mesiac	Niekoľko-krát za mesiac	Raz za týždeň	Niekoľko-krát za týždeň	Denne
Dievčatá	8,06%	3,23%	22,58%	40,32%	20,97%	4,84%
Chlapci	15,79%	39,47%	36,84%	7,89%	0,00%	0,00%
Celkovo	11%	17%	28%	28%	13%	3%

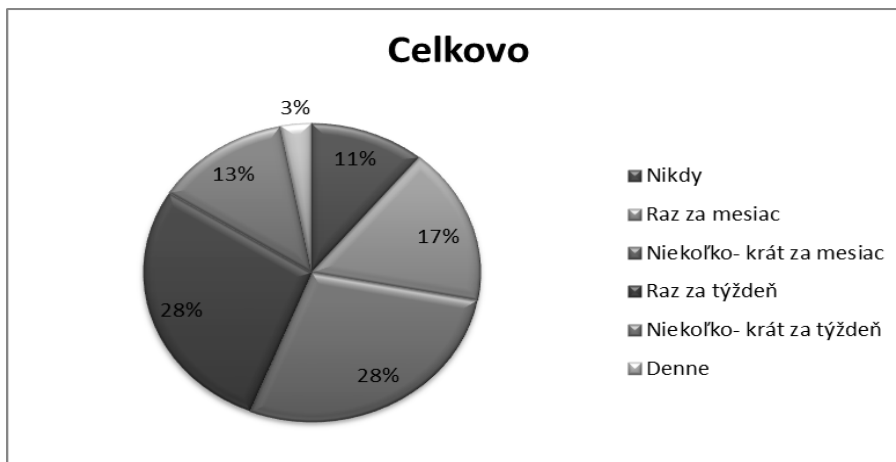
Graf 7: Grafické znázornenie údajov o frekvenciách hádok dievčat s rodičmi na tému večierka

Graf 8: Grafické znázornenie údajov o frekvenciách hádok chlapcov s rodičmi na tému večierka

Graf 9: Grafické znázornenie údajov o celkovej frekvencii hádok adolescentov s rodičmi na tému večierka

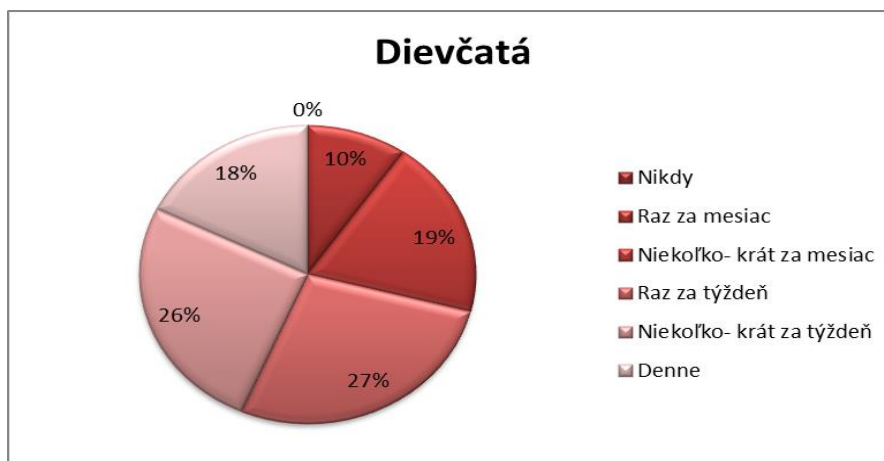

5.4 Dôvod konfliktu – domáce práce

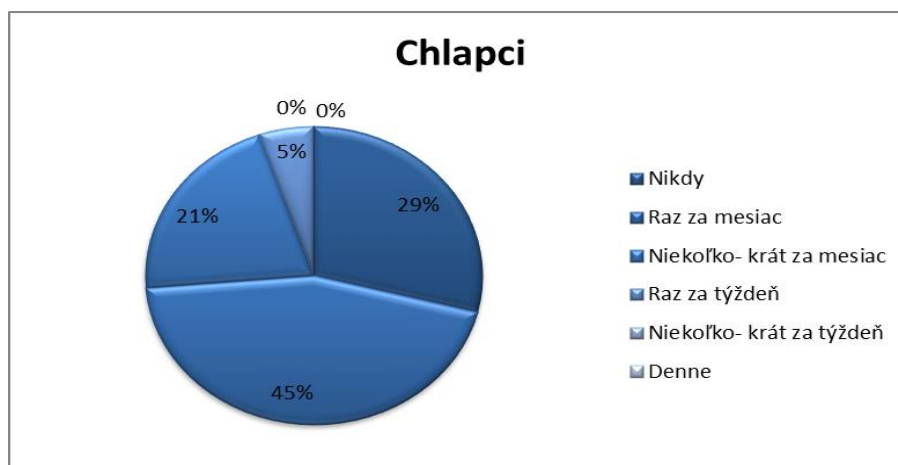
Tab. 4: Percentuálne zastúpenie jednotlivých odpovedí respondentov na otázku týkajúcu sa frekvencie konfliktov s rodičmi ohľadom domácich prác

Domáce práce						
	Nikdy	Raz za mesiac	Niekoľko-krát za mesiac	Raz za týždeň	Niekoľko-krát za týždeň	Denne
Dievčatá	0,00%	9,68%	19,35%	27,42%	25,81%	17,74%
Chlapci	28,95%	44,74%	21,05%	5,26%	0,00%	0,00%
Celkovo	11%	23%	20%	19%	16%	11%

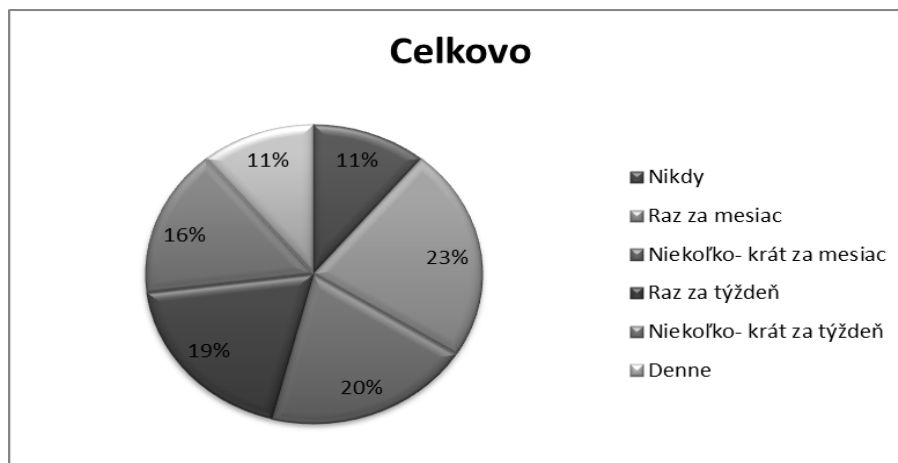
Graf 10: Grafické znázornenie údajov o frekvencii hádok dievčat s rodičmi na tému domáce práce

Graf 11: Grafické znázornenie údajov o frekvencií hádok chlapcov s rodičmi na tému domáce práce

Graf 12: Grafické znázornenie údajov o celkovej frekvencií hádok adolescentov s rodičmi na tému domáce práce

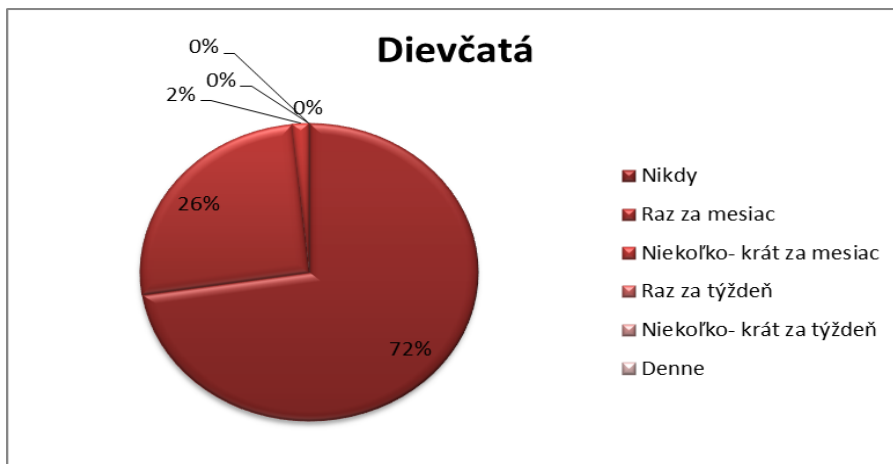

5.5 Dôvod konfliktu – sexuálne správanie

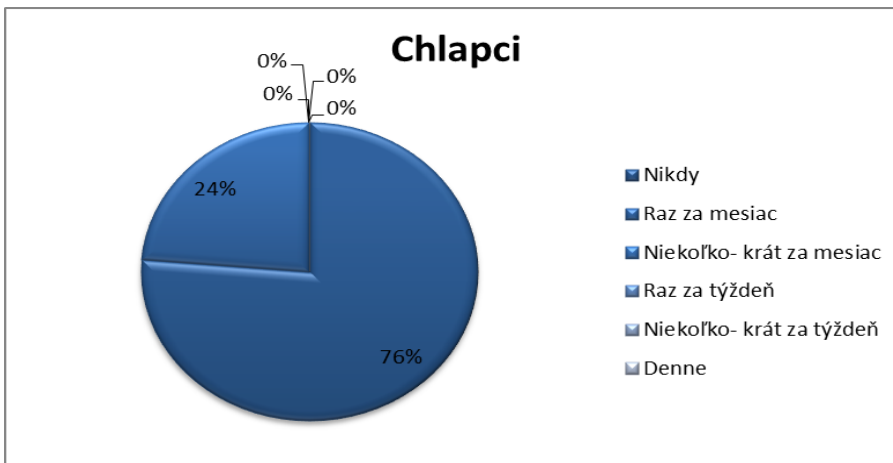
Tab. 5: Percentuálne zastúpenie jednotlivých odpovedí respondentov na otázku týkajúcu sa frekvencie konfliktov s rodičmi ohľadom sexuálneho správania

Sexuálne správanie						
	Nikdy	Raz za mesiac	Niekoľko-krát za mesiac	Raz za týždeň	Niekoľko-krát za týždeň	Denne
Dievčatá	72,58%	25,81%	1,61%	0,00%	0,00%	0,00%
Chlapci	76,32%	23,68%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Celkovo	74%	25%	1%	0%	0%	0%

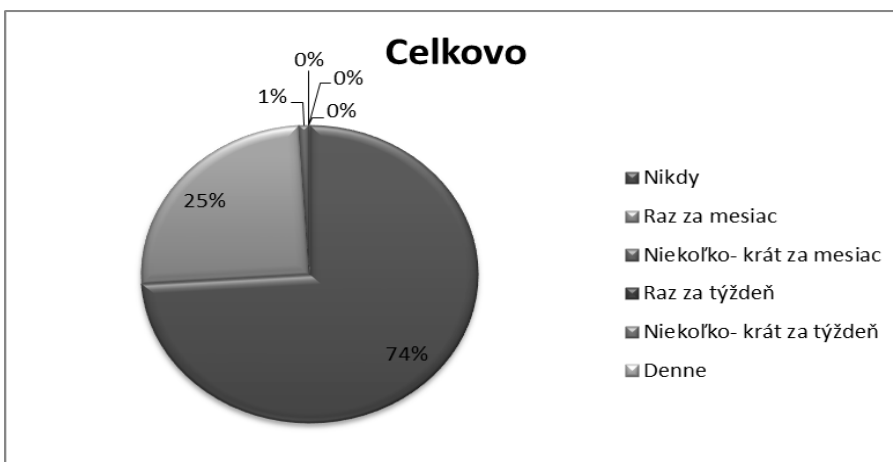
Graf 13: Grafické znázornenie údajov o frekvencii hádok dievčat s rodičmi na tému sexuálne správanie

Graf 14: Grafické znázornenie údajov o frekvencii hádok dievčat s rodičmi na tému sexuálne správanie

Graf 15: Grafické znázornenie údajov o celkovej frekvencii hádok adolescentov s rodičmi na tému sexuálne správanie

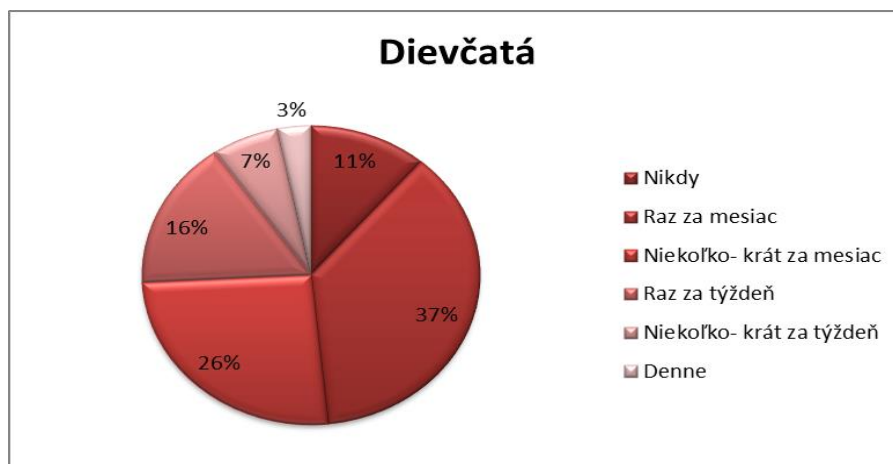

5.6 Dôvod konfliktu – Alkohol/ cigarety/ narkotiká

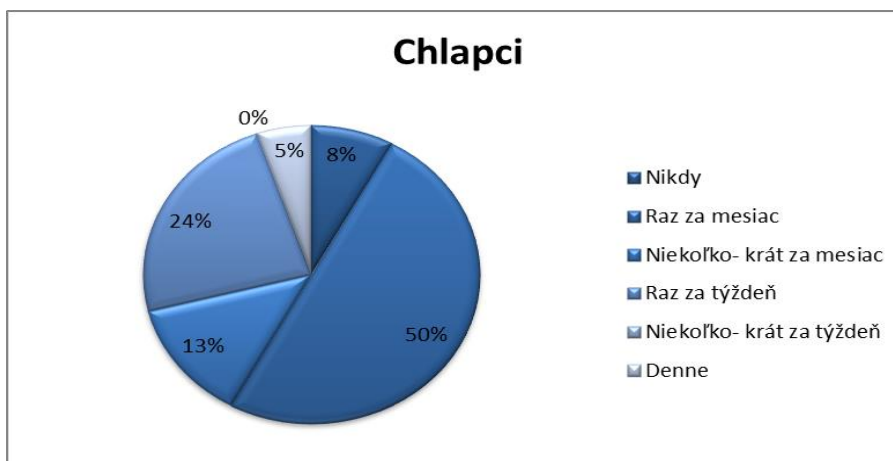
Tab. 6: Percentuálne zastúpenie jednotlivých odpovedí respondentov na otázku týkajúcu sa frekvencie konfliktov s rodičmi ohľadom alkoholu/ cigariet/ narkotík

Alkohol/ cigarety/ narkotiká						
	Nikdy	Raz za mesiac	Niekoľko-krát za mesiac	Raz za týždeň	Niekoľko-krát za týždeň	Denne
Dievčatá	11,29%	37,10%	25,81%	16,13%	6,45%	3,23%
Chlapci	7,89%	50,00%	13,16%	23,68%	0,00%	5,26%
Celkovo	10%	42%	21%	19%	4%	4%

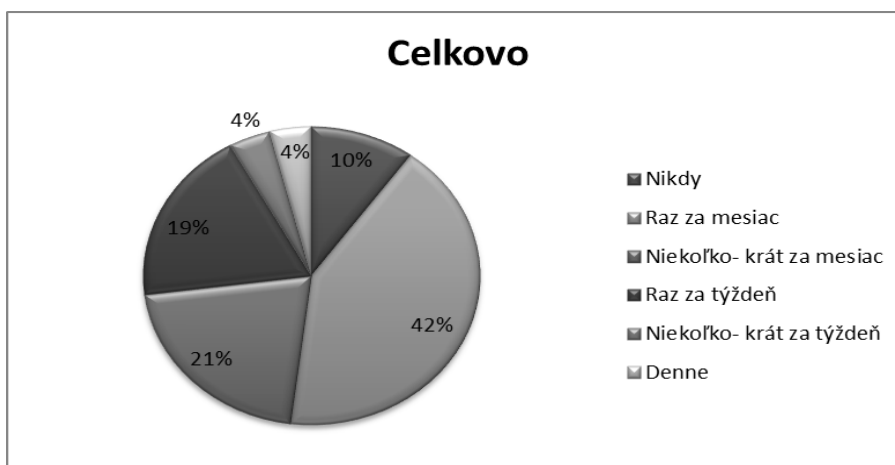
Graf 16: Grafické znázornenie údajov o frekvencii hádok dievčat s rodičmi na tému alkohol/ cigarety/ narkotiká

Graf 17: Grafické znázornenie údajov o frekvencii hádok chlapcov s rodičmi na tému alkohol/ cigarety/ narkotiká

Graf 18: Grafické znázornenie údajov o celkovej frekvencii hádok adolescentov s rodičmi na tému alkohol/ cigarety/ narkotiká

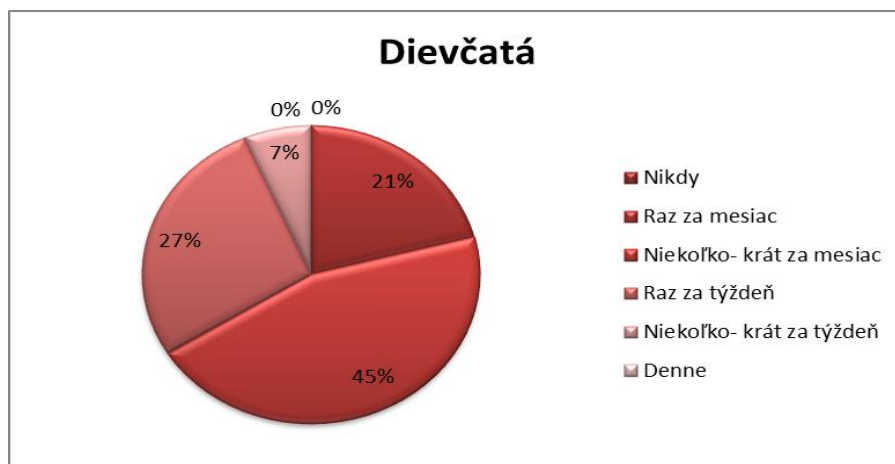

5.7 Dôvod konfliktu – peniaze (vreckové)

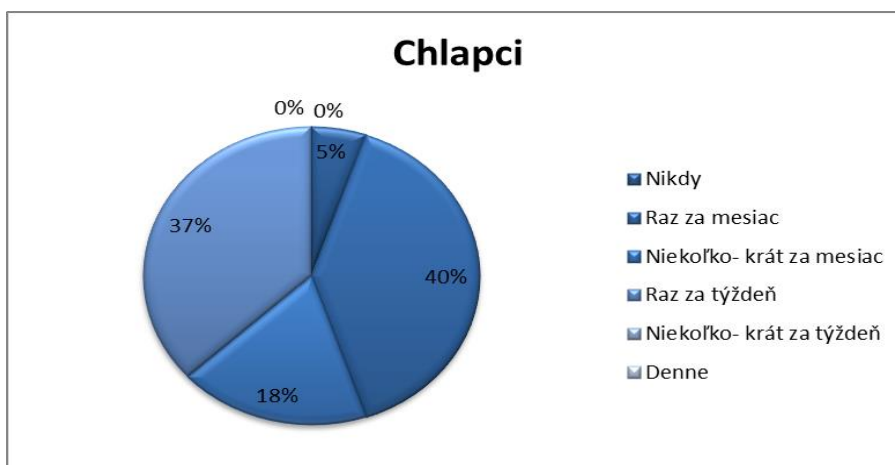
Tab. 7: Percentuálne zastúpenie jednotlivých odpovedí respondentov na otázku týkajúcu sa frekvencie konfliktov s rodičmi ohľadom peňazí (vreckového)

Peniaze (vreckové)						
	Nikdy	Raz za mesiac	Niekoľko- krát za mesiac	Raz za týždeň	Niekoľko- krát za týždeň	Denne
Dievčatá	0,00%	20,97%	45,16%	27,42%	6,45%	0,00%
Chlapci	5,26%	39,47%	18,42%	36,84%	0,00%	0,00%
Celkovo	2%	28%	35%	31%	4%	0%

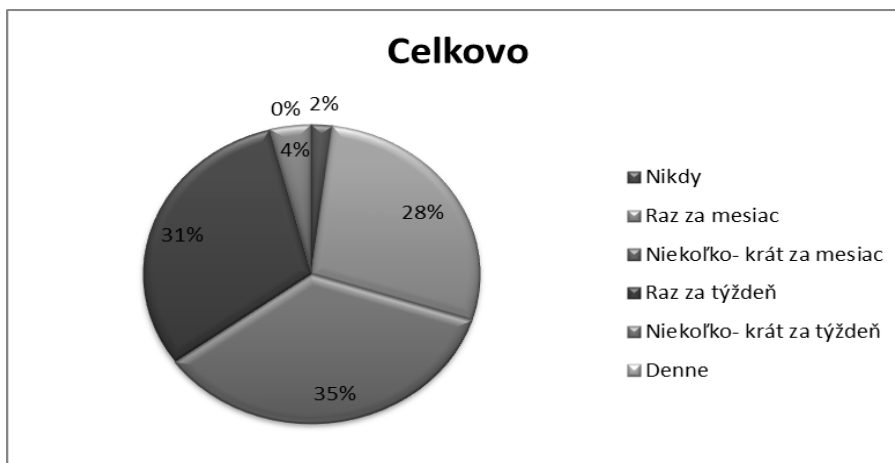
Graf 19: Grafické znázornenie údajov o frekvencii hádok dievčat s rodičmi na tému peniaze (vreckové)

Graf 20: Grafické znázornenie údajov o frekvencií hádok chlapcov s rodičmi na tému peniaze (vreckové)

Graf 21: Grafické znázornenie údajov o celkovej frekvencií hádok adolescentov s rodičmi na tému peniaze (vreckové)

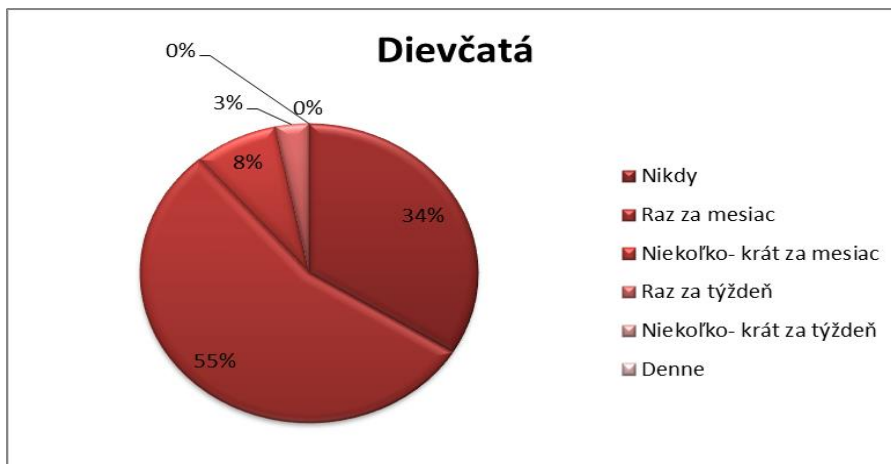

5.8 Dôvod konfliktu - prospech v škole

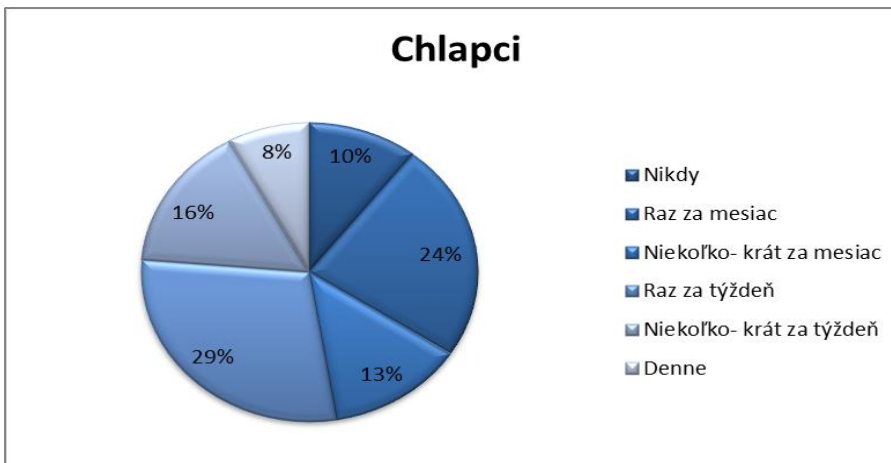
Tab. 8: Percentuálne zastúpenie jednotlivých odpovedí respondentov na otázku týkajúcu sa frekvencie konfliktov s rodičmi ohľadom prospechu v škole

prospech v škole						
	Nikdy	Raz za mesiac	Niekoľko-krát za mesiac	Raz za týždeň	Niekoľko-krát za týždeň	Denne
Dievčatá	33,87%	54,84%	8,06%	3,23%	0,00%	0,00%
Chlapci	10,53%	23,68%	13,16%	28,95%	15,79%	7,89%
Celkovo	25%	43%	10%	13%	6%	3%

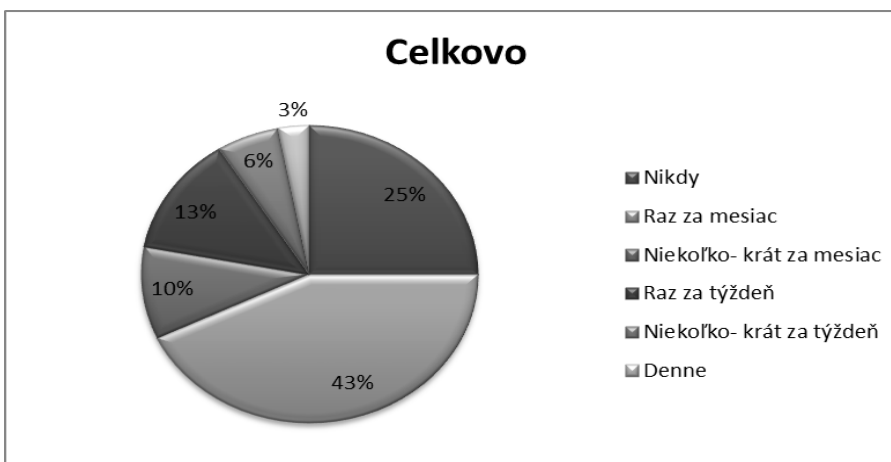
Graf 22: Grafické znázornenie údajov o frekvencii hádok dievčat s rodičmi na tému prospech v škole

Graf 23: Grafické znázornenie údajov o frekvencii hádok chlapcov s rodičmi na tému prospech v škole

Graf 24: Grafické znázornenie údajov o celkovej frekvencii hádok adolescentov s rodičmi na tému prospech v škole

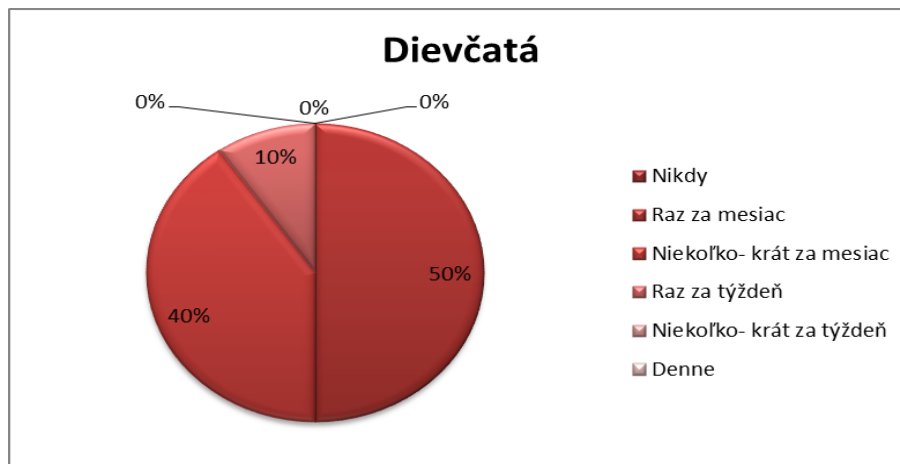

5.9 Dôvod konfliktu – priatelia

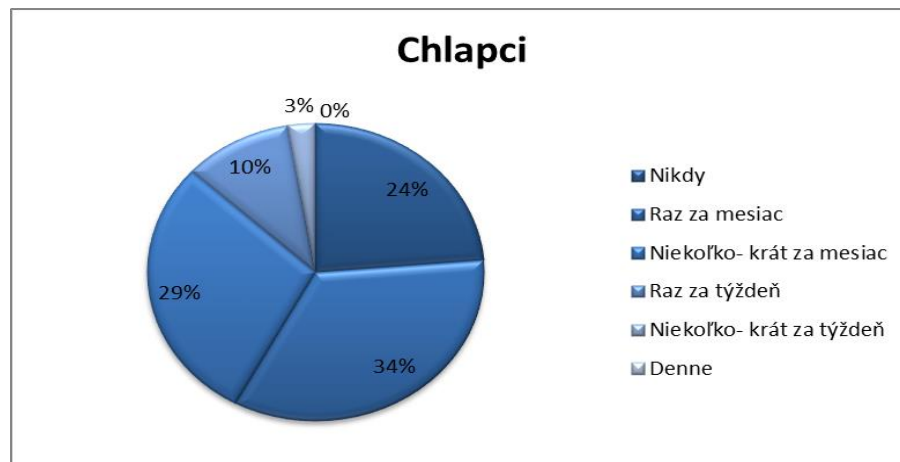
Tab.9: Percentuálne zastúpenie jednotlivých odpovedí respondentov na otázku týkajúcu sa frekvencie konfliktov s rodičmi ohľadom priateľov

Priatelia						
	Nikdy	Raz za mesiac	Niekoľko-krát za mesiac	Raz za týždeň	Niekoľko-krát za týždeň	Denne
Dievčatá	0,00%	50,00%	40,32%	9,68%	0,00%	0,00%
Chlapci	23,68%	34,21%	28,95%	10,53%	2,63%	0,00%
Celkovo	9%	44%	36%	10%	1%	0%

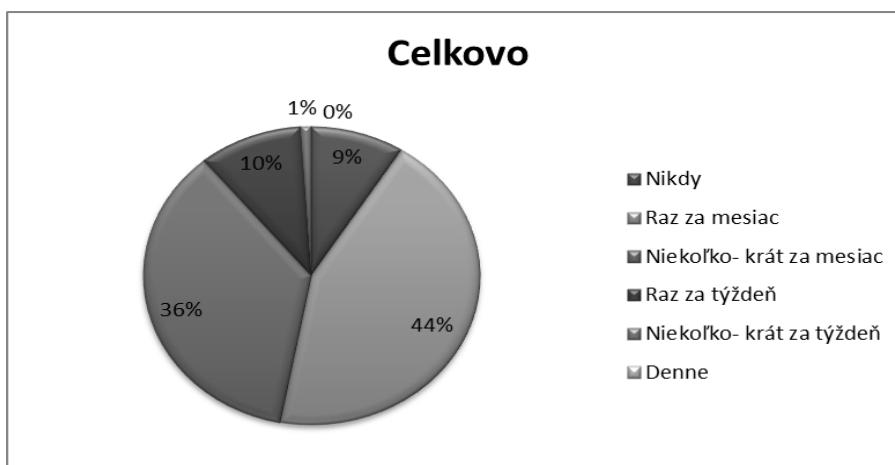
Graf 25: Grafické znázornenie údajov o frekvencii hádok dievčat s rodičmi na tému priatelia

Graf 26: Grafické znázornenie údajov o frekvencii hádok chlapcov s rodičmi na tému priatelia

Graf 27: Grafické znázornenie údajov o celkovej frekvencii hádok adolescentov s rodičmi na tému priatelia

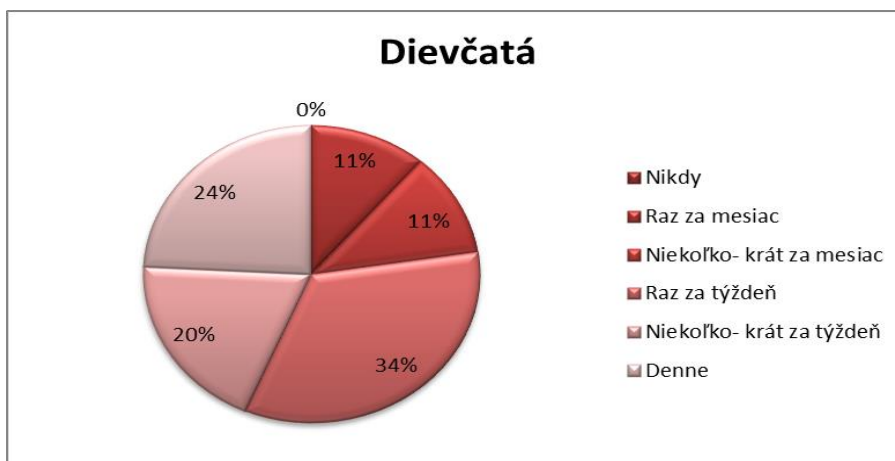

5.10 Dôvod konfliktu – vzťahy s ostatnými členmi rodiny

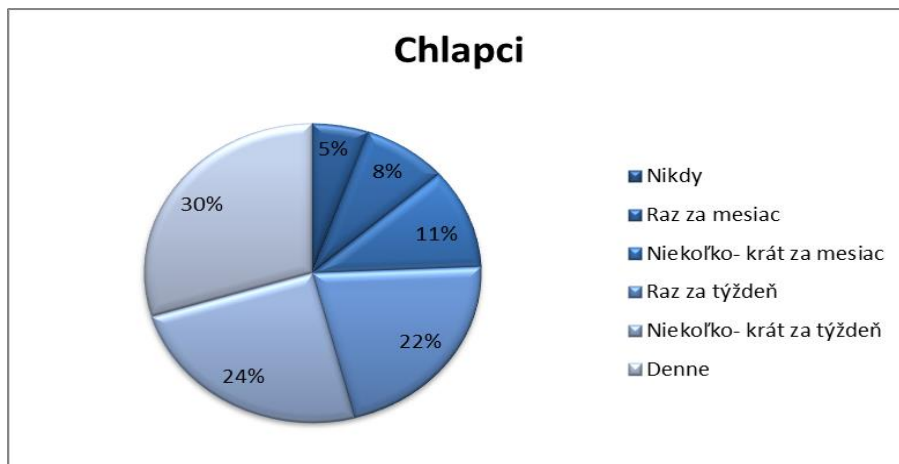
Tab.10: Percentuálne zastúpenie jednotlivých odpovedí respondentov na otázku týkajúcu sa frekvencie konfliktov s rodičmi ohľadom vzťahov s ostatnými členmi rodiny

Vzťahy s ostatnými členmi rodiny						
	Nikdy	Raz za mesiac	Niekoľko-krát za mesiac	Raz za týždeň	Niekoľko-krát za týždeň	Denne
Dievčatá	0,00%	11,29%	11,29%	33,87%	19,35%	24,19%
Chlapci	5,26%	7,89%	10,53%	21,05%	23,68%	28,95%
Celkovo	2%	10%	11%	29%	21%	26%

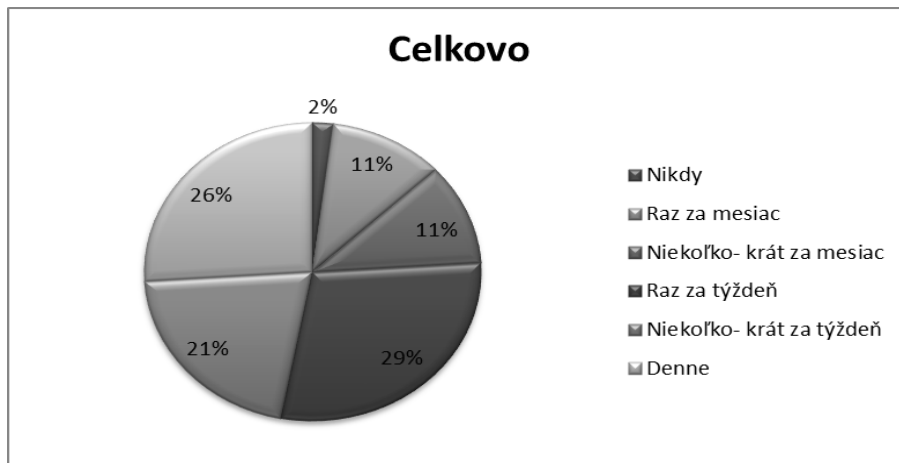
Graf 28: Grafické znázornenie údajov o frekvencii hádok dievčat s rodičmi na tému vzťahov s ostatnými členmi rodiny

Graf 29: Grafické znázornenie údajov o frekvencii hádok chlapcov s rodičmi na tému vzťahov s ostatnými členmi rodiny

Graf 30: Grafické znázornenie údajov o celkovej frekvencii hádok adolescentov s rodičmi na tému vzťahov s ostatnými členmi rodiny

6. DISKUSIA

Pri otázke frekvencie hádok adolescentov s rodičmi ohľadom oblečenia, účesu a make-upu (tab č.1) sme predpokladali, že častejšie sa budú vyskytovať hádky u dievčat. V kategóriách raz za mesiac a niekoľkokrát za mesiac sa nám táto hypotéza potvrdila, kde respondenky dosahovali vyššiu frekvenciu hádok oproti chlapcom o 0,51% a 14,26%. V kategórii raz za týždeň však prekvapivo uvádzali vyššiu frekvenciu hádok s rodičmi chlapci a to o 4,66% v porovnaní s dievčatami.

Pri otázke početnosti hádok ohľadom priateľa/priateľky (tab č.2) bola naša hypotéza, že na túto tému sa nebudú veľmi líšiť percentuálne zastúpenia v jednotlivých kategóriách medzi pohlaviami. Táto hypotéza sa nám potvrdila.

Pri otázke týkajúcej sa hádok ohľadom večierky (tab č.3) sme predpokladali, že sa budú vyskytovať najmä u dievčat a to z dôvodu dlhodobého fenoménu väčšieho strachu rodičov o dcéry ako o synov. Prekvapivo však z prieskumu vyplynulo, že chlapci sa ohľadom večierky hádajú s rodičmi vo frekvencii raz za mesiac až o 36,24% častejšie ako dievčatá a vo frekvencii niekoľkokrát za mesiac o 14,26% viac. V ostatných kategóriách uvádzali vyššiu frekvenciu hádok s rodičmi dievčatá ako sme predpokladali v našej hypotéze. Pri frekvencii raz za týždeň sa hádky vyskytovali u dievčat o 32,43% viac, pri frekvencii niekoľkokrát za týždeň o 20,97% viac a pri frekvencii denne o 4,84% viac v porovnaní s chlapcami.

Z dotazníkového prieskumu vyplynulo, že ohľadom domácich prác (tab č.4) sa vo väčšej miere hádajú s rodičmi dievčatá. Je to spôsobené pravdepodobne tým, že na dievčatá je kladená väčšia zodpovednosť ohľadom týchto prác ako na chlapcov, čo sa môže prejavovať práve vo väčšej miere hádok typu: „Prečo to ja musím robiť, keď môj brat nemusí?“.

Pri otázke konfliktov o sexuálnom správaní (tab č.5) respondentov si myslíme, že nám opýtaní poskytli len skreslený obraz nakoľko sa napriek anonymite dotazníku ostýchali odpovedať pravdivo na danú otázku.

V dnešnej dobe je čoraz väčší trend v požívaní alkoholu, cigariet a omamných látok (tab č.6) u mladistvých a najmä u dievčat. Tento trend sa nám však v našom prieskume nepotvrdil.

Pri otázke týkajúcej sa konfliktov v rodine ohľadom prospechu v škole (tab č.7) sa potvrdila naša hypotéza, že častejšie sa budú vyskytovať hádky medzi chlapcami a rodičmi ohľadom známok v škole.

Pri otázkach ohľadom konfliktov na tému priatelia (tab č.9) a vzťahy s ostatnými členmi rodiny (tab č.10) sa frekvencie hádok zhodovali u oboch pohlaví a nemožno teda z nich vyvodit' výraznejšie intersexuálne rozdiely.

ZÁVER

Téma konfliktov v rodine a ich riešenie je veľmi aktuálnou témou, nakoľko v dnešnej hektickej dobe plnej mnohých stresových faktorov permanentne vzrastá miera konfliktov, čo sa nám potvrdilo aj pri našom dotazníkovom výskume, kde odpoveď „nikdy“ pre vznik konfliktu volilo len malé percento respondentov.

Vo veľkej miere ľudia nevedia a nedokážu tieto konflikty riešiť a tým sa dostávajú do rôznych vyhrotených situácií. Neriešenie základných konfliktov v rodine môže v krajnom prípade vyústiť až do psychického alebo fyzického týrania jedného alebo viacerých členov rodiny, v nemálo prípadoch končiaceho tragédiou v rodine. V lepšom prípade dochádza k rozvodom alebo k výchove detí v nezdravom rodinnom prostredí, kde dieťa vyrastá obklopené mylnými vzormi správania a preberá tieto vzory do budúcnosti.

Preto je dôležité včasné odhalenie takýchto problémov a participácia jednotlivých členov rodiny na ich odstránení. Šírením osvedčenej osvetovej práce na túto tému, by sa mohla znížiť frekvencia rozpadov rodín, zlepšiť podmienky výchovy dieťaťa a niekedy aj zabrániť zbytočným stratám na životoch.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

Zoznam použitých českých zdrojov

- DUNOVSKÝ J. – DYTRYCH Z. – MATĚJČEK Z. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada 1995.
- HAVLÍK, R. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-635-7.
- JANDOURSEK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.
- KŘIVOHLAVÝ, J. *Konflikty mezi lidmi*. Praha: Portál, 2008. ISBN 80-7367-407-6.
- MÁCHOVÁ, J. *Duševní hygiena rodinného života*. Praha: Avicenum, 1974
- MARTINKOVÁ, M. *Špatné zacházení s dětmi a mláďatými v rodině – některé současné přístupy vymezování pojmů*. *Československá psychologie*, č.6, 1994
- MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: SLON, 2003. ISBN 80-86429-19-9
- MATOUŠEK, O. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-739-8
- MUFSONOVÁ, S. – KRANZOVÁ, R. *O týraní a zneužívání*. Praha: Lidové noviny, 1996.
- NETÍK, K. *K problematice týraného dítěte*. In: *Aktuální problémy kriminologie IV*. Praha. Výzkumný ústav kriminologický 1994.
- PETRUSEK, M. *Velký sociologický slovník*. Praha 1996, II.
- VÝROST, J. – SLAMĚNÍK, I. *Aplikovaná sociální psychologie*, Portál 1998. ISBN 80-7178-269-6

Zoznam použitých zahraničných zdrojov

- BARBER, B. K. *Cultural, Family, and Personal Contexts of Parent-Adolescent Conflict*. *Journal of Marriage & Family*. 1994. 56 (2), 375-386. Retrieved 15 October 2010 from web.ebscohost.com

ÇIFTÇI, A. - DEMIR, A. - BIKOS, L. H. *Turkish adolescents' conflict resolution strategies toward peers and parents as a function of loneliness*. *Adolescence*, (2008). 43(172). 911-926

CLOUD, H. – TOWNSEND, J. *Hranice v manželstve*. Bratislava: Porta Libri, 2007. ISBN 978-80-89067-42-8

ONDRUŠEK, D. – LABÁTH, V. – TORDOVÁ, Z. *Konflikt, zmierovanie, zmierovacie rady*. Partners for democratic Change Slovakia, o. z. ISBN 80-968934-7-5

PICKHARDT, C. *Parent/adolescent conflict-fighting to communicate*. 2009. *Psychology today*.

SZORÁD, Š. – BLUSKOVÁ, J. *Fyzické a sexuálne zneužívanie dieťaťa*. IN: *Dieťa v ohrození VI. Komplexná prevencia sociálnej patológie u detí a mládeže ako celospoločenský problém*. Zborník interdisciplinárnej konferencie konanej 7.-8. Novembra 1996 v Bratislave, Bratislava: Detský fond SR, 1996.

TAMÁŠOVÁ, V. *Teória a prax rodinnej edukácie* SAPIENTIA, s.r.o.. Bratislava, 2006. ISBN 80-89229 -01-8 EAN: 9788089229017

TRÉLAUN, B. *Překonávání konfliktů v rodině*. Praha: Portál, 2005. Preklad: Abigail Kozlíková, ISBN 8071789356

VLČKOVÁ, M. *Týrané dieťa*. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, 2001. ISBN 80-223-1574-5

ZÁUJMOVÉ ZDRUŽENIE ŽIEN ASPEKT: *Piata žena. Aspekty násilia páchaného na ženách*. Bratislava: 2001. ISBN 80-85549-28-X

Zoznam použitých internetových zdrojov

ABZ SLOVNIK CUDZICH SLOV. *Definícia konfliktu*. [online] 2013. [cit. 2013-03-10]. Dostupný z WWW: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/conflictus-lat>.

MIRDALOVÁ, N. *Týrané deti*. [online] 2013. [cit. 2013-03-10]. Dostupný z WWW: <http://www.omaja.sk/co-robit-ak/15-tyrane-deti>.

ŠKULTÉTY, R. *Problematické vzťahy medzi rodičmi a deťmi*. [online] 2013. [cit. 2013-03-04]. Dostupné z WWW: <http://blog.srt.sk/2010/03/problematicke-vztahy-medzi-rodicmi-a-detmi/>.

VYVLASTENIE.SK *Konflikty v živote človeka*. [online] 2013. [cit. 2013-03-04]. Dostupný z WWW: <http://www.vyvlastnenie.sk/predpisy/zakon-o-mediacii/mediacia-informacie-a-priklady/konflikty-v-zivote-cloveka/>.

ZOZNAM OBRÁZKOV GRAFOV A TABULIEK

Zoznam obrázkov

Obrázok 1: Fázy vývoja konfliktu	27
Obrázok 2: Devastujúci konflikt	27

Zoznam grafov

Graf 1: Grafické znázornenie údajov o frekvencií hádok dievčat s rodičmi na tému oblečenia/ účesu/ make-upu	46
Graf 2: Grafické znázornenie údajov o frekvencií hádok chlapcov s rodičmi na tému oblečenia/ účesu/ make-upu	47
Graf 3: Grafické znázornenie údajov o celkovej frekvencií hádok adolescentov s rodičmi na tému oblečenia/ účesu/ make-upu	47
Graf 4: Grafické znázornenie údajov o frekvencií hádok dievčat s rodičmi na tému priateľa	48
Graf 5: Grafické znázornenie údajov o frekvencií hádok chlapcov s rodičmi na tému priateľky	48
Graf 6: Grafické znázornenie údajov o celkovej frekvencií hádok adolescentov s rodičmi na tému priateľa	48
Graf 7: Grafické znázornenie údajov o frekvencií hádok dievčat s rodičmi na tému večierka	49
Graf 8: Grafické znázornenie údajov o frekvencií hádok chlapcov s rodičmi na tému večierka	49
Graf 9: Grafické znázornenie údajov o celkovej frekvencií hádok adolescentov s rodičmi na tému večierka	50
Graf 10: Grafické znázornenie údajov o frekvencií hádok dievčat s rodičmi na tému domáce práce	50

Graf 11: Grafické znázornenie údajov o frekvencií hádok chlapcov s rodičmi na tému domáce práce	51
Graf 12: Grafické znázornenie údajov o celkovej frekvencií hádok adolescentov s rodičmi na tému domáce práce	51
Graf 13: Grafické znázornenie údajov o frekvencií hádok dievčat s rodičmi na tému sexuálne správanie	52
Graf 14: Grafické znázornenie údajov o frekvencií hádok chlapcov s rodičmi na tému sexuálne správanie	52
Graf 15: Grafické znázornenie údajov o celkovej frekvencií hádok adolescentov s rodičmi na tému sexuálne správanie	52
Graf 16: Grafické znázornenie údajov o frekvencií hádok dievčat s rodičmi na tému alkohol/ cigarety/ narkotiká	53
Graf 17: Grafické znázornenie údajov o frekvencií hádok chlapcov s rodičmi na tému alkohol/ cigarety/ narkotiká	53
Graf 18: Grafické znázornenie údajov o celkovej frekvencií hádok adolescentov s rodičmi na tému alkohol/ cigarety/ narkotiká	54
Graf 19: Grafické znázornenie údajov o frekvencií hádok dievčat s rodičmi na tému peniaze (vreckové)	54
Graf 20: Grafické znázornenie údajov o frekvencií hádok chlapcov s rodičmi na tému peniaze (vreckové)	55
Graf 21: Grafické znázornenie údajov o celkovej frekvencií hádok adolescentov s rodičmi na tému peniaze (vreckové)	55
Graf 22: Grafické znázornenie údajov o frekvencií hádok dievčat s rodičmi na tému prospech v škole	56
Graf 23: Grafické znázornenie údajov o frekvencií hádok chlapcov s rodičmi na tému prospech v škole	56
Graf 24: Grafické znázornenie údajov o celkovej frekvencií hádok adolescentov s rodičmi na tému prospech v škole	56

Graf 25: Grafické znázornenie údajov o frekvencií hádok dievčat s rodičmi na tému priateľa	57
Graf 26: Grafické znázornenie údajov o frekvencií hádok chlapcov s rodičmi na tému priateľa	57
Graf 27: Grafické znázornenie údajov o celkovej frekvencií hádok adolescentov s rodičmi na tému priateľa	58
Graf 28: Grafické znázornenie údajov o frekvencií hádok dievčat s rodičmi na tému vzťahov s ostatnými členmi rodiny	58
Graf 29: Grafické znázornenie údajov o frekvencií hádok chlapcov s rodičmi na tému vzťahov s ostatnými členmi rodiny	59
Graf 30: Grafické znázornenie údajov o celkovej frekvencií hádok adolescentov s rodičmi na tému vzťahov s ostatnými členmi rodiny	59

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1: Percentuálne zastúpenie jednotlivých odpovedí respondentov na otázku týkajúcu sa frekvencie konfliktov s rodičmi ohľadom oblečenia/ účesu/ make-upu	46
Tabuľka 2: Perc. zastúpenie jednotlivých odpovedí respondentov na otázku týkajúcu sa frekv. konfliktov s rodičmi ohľadom priateľa/priateľky	47
Tabuľka 3: Percentuálne zastúpenie jednotlivých odpovedí respondentov na otázku týkajúcu sa frekvencie konfliktov s rodičmi ohľadom večierky	49
Tabuľka 4: Percentuálne zastúpenie jednotlivých odpovedí respondentov na otázku týkajúcu sa frekvencie konfliktov s rodičmi ohľadom domácich prác	50
Tabuľka 5: Perc. zastúpenie jednotlivých odpovedí respondentov na otázku týkajúcu sa frekv. konfliktov s rodičmi ohľadom sexuálneho správania	51
Tabuľka 6: Percentuálne zastúpenie jednotlivých odpovedí respondentov na otázku týkajúcu sa frekvencie konfliktov s rodičmi ohľadom alkoholu /cigariet/narkotík	53
Tabuľka 7: Percentuálne zastúpenie jednotlivých odpovedí respondentov na otázku týkajúcu sa frekvencie konfliktov s rodičmi ohľadom vreckového	54

Tabuľka 8: Perc. zastúpenie jednotlivých odpovedí respondentov na otázku týkajúcu sa frek. konfliktov s rodičmi ohľadom prospechu v škole	55
Tabuľka 9: Percentuálne zastúpenie jednotlivých odpovedí respondentov na otázku týkajúcu sa frekvencie konfliktov s rodičmi ohľadom priateľov	57
Tabuľka 10: Percentuálne zastúpenie jednotlivých odpovedí respondentov na otázku týkajúcu sa frekvencie konfliktov s rodičmi ohľadom vzťahov s ostatnými členmi rodiny	58

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha A – dotazník	I
----------------------------	---

PRÍLOHY

Príloha A – Dotazník na zistenie najčastejších príčin konfliktov adolescentných detí s rodičmi

Otázka znie: Ako často behom posledný rok došlo k hádke s rodičmi na danú tému?
Frekvenciu prosím v príslušnom okne označte krížikom.

	Nikdy	Raz za mesiac	Niekoľko - krát za mesiac	Raz za týždeň	Niekoľko- krát za týždeň	Denne
1. oblečenie, účes, make - up						
2. priateľ/priateľka						
3. večierka						
4. Domáce práce						
5. Sexuálne správanie						
6. Alkohol, cigarety, narkotiká						
7. Peniaze (vreckové)						
8. Prospech v škole						
9. Priatelia						
10. Vzťahy s ostatnými členmi rodiny						

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Meno autora: Pavol Demjanič

Odbor: Sociálna a mediálna komunikácia

Forma štúdia: Kombinovaná

Názov práce: Konflikty v rodine a ich riešenie

Rok: 2013

Počet strán textu bez príloh: 69

Celkový počet strán príloh: 1

Počet titulov českej literatúry a prameňov: 12

Počet titulov zahraničnej literatúry a prameňov: 10

Počet internetových zdrojov: 4

Vedúci práce: PhDr. Ernest Kováč